JACOBI FACCIOLATI ACROASES DIALECTICÆ 1.DE ENTHYMEMATE…

Jacopo Facciolati

24
sch.

JACOBI FACCIOLATI

ACROASES DIALECTICÆ

I. DE ENTHYMEMATE
IV. DE INEXPLICABILIBUS

HABITÆ

IN GYMNASIO PATAVINO

Singula ad ſingulorum annorum ſtudia inſtauranda.

PATAVII, MDCCXXVIII.
TYPIS SEMINARII
Superiorum Permiſſu.

x22

Digitized by Google

DE ENTHYMEMATE

Acroaſis I.

HABITA
MENSE NOVEMBRI
MDCCXXIV.

Enthymema Dialectici non recte deſiniunt, cum dicunt, eſſe ſyllogiſmum enunciatione una, & concluſione conſtantem.

ANno ſuperiore cum in altero Poſteriorum Analyticorum libro verſari juſſus eſſem, ſperavi fore, ut mihi non venia modo tribueretur ad ignoſcendum, ſed etiam gratia haberetur aliqua, ſi veteres illas formulas præterirem, quæ Græco nomine *Prolegomena* in ſcholis dicuntur. Nunc autem ad ipſum

ipſum totius Operis quaſi limen revocatus, niſi de titulo, de materia, de fine, de uſu pauca dixero, in multorum offenſionem incurram, qui hæc ubique fere uſurpata, ac pæne ſacra, ſine piaculo omitti non poſſe ſibi perſuadent. His igitur dieculam concedam; quod ſatis ſuperque futurum exiſtimo. Nam ſi quis forte menſem poſtulat (quod video in more poſitum aliquando fuiſſe) ingenue fateor, copiam tantam non eſſe mihi doctrinarum iſtarum præclariſſimarum. Et quoniam iſtiuſmodi homines, antiquæ conſuetudinis cuſtodes & amatores, plerumque boni facileſque ſunt, peto ab illis etiam atque etiam, ut paullum me reſpirare ſinant, antequam illis morem geram. Non inficior æquum videri, ut qui *Prolegomena* in hanc lucem afferre conſtituit, ſtatim effundat; ſed verecundia impedior, ne frequentiam hanc tantam virorum doctiſſimorum tam frigida diſputatione excipiam. Itaque bona eorum venia nunc ſtatim ad Ariſtotelem accedo, qui cum in prima horum librorum particula id rurſus ingerat, quod alibi ſæpe dixit, *Syllogiſmum & Inductionem ad Dialecticum pertinere*, *Enthymema & Exemplum ad Oratorem*, movet me, atque adeo impellit, ut id cujuſmodi ſit, in aperto ponam: quandoquidem primo illo die, quo mihi apud vos publice dicendi copia fuit, neſcio quid difficultatis hoc ipſo in negotio eum excitaſſem, magis quæſivi pro illa temporis brevitate, quomodo declinatem, quam quomodo tollerem.

rem. Illud videlicet ſollicitos nos habebat, habetque adhuc, cur mancum & anguſtum argumentandi genus, cujuſmodi eſſe ajunt Enthymema, Oratori tribuatur, augendæ orationis ſtudioſiſſimo; copioſum atque integrum, qualis omnium conſenſu Syllogiſmus eſt, aridis ac jejunis Dialecticis aſſignetur. Non tenebo vos pluribus. Nego, Enthymema eſſe ſyllogiſmum mutilum, ut vulgo Dialectici docent. Nego, inquam, & pernego, Enthymema enunciatione una & concluſione conſtare; quamvis ita in ſcholis omnibus finiatur, & a nobis ipſis finitum ſit aliquando, nolentibus extra locum lites ſuſcipere. Id nunc ſi vobis probavero, quemadmodum ſpero, in tuto erit Ariſtotelis oomen; quem quidem multi libenter reprehendunt, ſed pauci in reptehendendo utuntur judicio ſuo, vel quia nolunt, vel quia non poſſunt. Mihi ſane in tota hac controverſia nihil magis propoſitum erit, quam ut Ariſtotelem defendam, qui certe non ſibi conſtaret, ſi iſtis credendum eſſet. Defendam tamen ita, ut alii Dialectici de nobis queri non poſſint. Cum enim nihil niſi veritatem ſpectem, rem totam in omnes partes excutiam; nihilque eorum diſſimulabo, quæ adverſam opinionem firmare videbuntur: ut ſi cui forte in veteri propoſito manere libuerit, habeat vel a nobis, quo ſe tueatur.

Quinctilianus Inſtir. lib. 5. cap. 10. tres affert Enthymematis ſignificationes. Nam primum omnia, quæ mente concipiuntur,

dici poſſunt Enthymemata: deinde ſententia qualibet cum ratione conjuncta Enthymema vocatur: poſtremo argumenti concluſio ex conſequentibus, maxime vero ex contrariis; &, ut ſcribit Hermogenes, ex qualibet περιστάσει loci, temporis, modi, perſonæ, cauſſæ, vel negotii, hoc nomine cenſetur. Ex quo fit, ut Enthymema apud dicendi ac diſſerendi magiſtros non unum intellectum habeat, ſed modo rem ſignificet, quæ alterius probationi adhibetur, id eſt argumentum; modo ſit ipſa argumenti elocutio & explicatio, quæ argumentatio dici ſolet. Ab Ariſtotele definitur cum in primo Rhetoricorum libro, tum in ſecundo Prior. Analyticor. συλλογισμὸς ἐξ εἰκότων, ἢ σημείων, *ſyllogiſmus ex veriſimilibus, aut ſignis*. In hoc enim tota ejus vis & natura poſita eſt, primo quidem ut ſit *ſyllogiſmus*; deinde vero ut *ex veriſimilibus, aut ſignis* conſtet. Nam quod alibi di-
Rhet. l. 1 c. 2. citur, *ſæpe ex paucioribus fieri, quam princeps ſyllogiſmus*, ἐκ πολλάκις ἐλαττόνων, ἢ ἐξ ὧν ὁ πρῶτος συλλογισμός, conditio quædam eſt neque neceſſaria, neque perpetua, ut verba ipſa reputantibus ſatis apparet, & mox oſtendam. Hæc tamen viſa eſt ejuſmodi Dialecticis noſtris, ut in ea Enthymemans rationem & eſſentiam collocarent, de veriſimilibus & ſignis nihil ſolliciti.

Igitur apud illos Enthymema eſt trunca quædam & decurtata ratiocinatio, cui vel propoſitio, vel aſſumtio deeſt: ſi utraque adſit, Syllogiſmus eſt, undecumque tan-

dem

dem ſumatur. Non miror, eſſe homines, qui ita ſentiant; miror, hujuſmodi homines venditare ſe tamquam Ariſtotelis alumnos, totiuſque Peripateticæ doctrinæ, ut ita dicam, heredes ex aſſe. Unde hoc ſumſerint, ſcire non licet; divinare fortaſſe licet. Unus eſt enim Ariſtotelis locus cap. 27. libri 2. Prior. Analytic. in cujus auctoritate deliteſcere videntur, capientes ſignum pro Enthymemate, hoc eſt argumentum pro argumentatione. Ecce vobis ipſa Ariſtotelis verba, ex quibus facile intelligetis, quantopere aberrent. Ἐὰν μὲν οὖν ἡ μία λεχθῇ πρότασις, σημεῖον γίνεται μόνον· ἐὰν δὲ καὶ ἡ ἑτέρα προσληφθῇ, συλλογισμός. ideſt *ſiquidem igitur enunciatio una prolata fuerit, ſignum fit tantum; ſin autem & altera ſit aſſumta, ſyllogiſmus*. Cum initio capitis hujus Ariſtoteles conſtituiſſet, Enthymema eſſe *ſyllogiſmum ex veriſimilibus, aut ſignis*, poſtea Enthymema non amplius dixit, ſed ubique ſyllogiſmum, uſus definitione pro re definita. Itaque in verbis modo allatis cum oſtendere vellet, quomodo ex ſigno fieret Enthymema, ſi ſit (inquit) pronunciatum unum, non eſt niſi ſignum; verum ſi aſſumatur alterum, ſit ſyllogiſmus ex ſigno. Videtis, Auditores, quam hic nihil ſit, in quo ſibi plaudere vulgares Dialectici poſſint, ſi modo intelligunt, quid ſit ſignum, & quid ſyllogiſmus ex ſigno. Quid quod hoc ipſo in loco Enthymema ſolvitur in partes tres per trium literarum ſchema, Ariſtoteli familiare., hoc ferme modo, *Quæ-*

cumque lac habet, gerit uterum; hæc mulier lac habet; ergo gerit uterum? Quid quod per figuras deducitur ita prorſus, ut verus germanuſque Dialecticorum ſyllogiſmus? Id, opinor, non negant Adverſarii; ſed agmine facto in nos ruunt, clamantes, ibidem doceri, modo propoſitionem, modo aſſumtionem prætermitti ſolere. Nempe ſi notæ ſint atque exploratæ: quod & in Rhetorico primo Ariſtoteles confirmat, ubi ſcribit, Enthymema ab eo fieri, qui dicat, *Doricum coronandum eſſe, quia vicit Olympia*. Non enim (inquit tex. 90) putat Orator, addendum eſſe, quod omnes norunt, *victores Olympiorum corona donari*. Hinc habetis, cur dixerit, Enthymema *ſæpe ex paucioribus fieri*; quem locum paullo ante attigimus: *ſæpe*, inquam, non ſemper; quia non eſt neceſſe Oratorium inſtrumentum anguſtius eſſe, quam Logicum, niſi ubi copia ſit ſupervacua.

Verum qui fit (inquiet aliquis) ut non eodem Dialecticus arbitrio, ſiqua redundant, abjiciat? Cur per inanes formularum ambitus argumenta ducit? Cur partes ſyllogiſmi omnes tanta religione perſequitur; nec pergit ſtatim ad extorquendum, quod videt ab adverſario negari non poſſe? Scilicet id eſt, quod quærimus, Auditores; & in quo maxime diligentiam in attendendo veſtram imploramus. Illud pro certo habete, quod ex omnibus Græcis Latiniſque harum rerum ſcriptoribus facile colligitur, veterem Dialecticam in interrogando & reſpon-

reſpondendo fuiſſe poſitam; nullamque enunciationem diſputatores illos in ſyllogiſmum conferre conſueviſſe, quam ex adverſarii confeſſione non expreſſiſſent. Cum enim fere non ad veritatem, ſed ad victoriam diſputarent, nihil erat tam perſpicuum, quod adverſarius ad incitas redactus non negaret. Hæc igitur prima cauſſa erat, eaque potiſſima, cur nihil vel exploratiſſimum Dialecticus interrogando præteriret. Altera refertur ad occultandam concluſionem, *εἰς κρύψιν τοῦ συμπεράσματος*, ut eſt lib. 8. Topicor. c. 1. Quo loco Ariſtoteles monet interrogantes, ne ſtatim moveant, quæ ſunt concluſioni proxima; ſed remotiſſima quærant, in ſumma rerum genera aſcendentes; quo minus ſibi adverſarius cavere poſſit. Proinde non ſolum enunciata ſyllogiſmi omnia rogari jubet ad orationem producendam, ſed & alia miſceri non neceſſaria, & probationes probationum interjici; ne cooclufio prius appareat, quam colligatur. Cum igitur ajunt, Dialecticam eſſe adſtrictam & anguſtam, nihil aliud ſignificant, quam deeſſe illi ornatum & figuras, & quidquid ad animorum perturbationes pertinet. Ceterum argumenta ipſa, quibus utitur, ſi veterem conſuetudinem aſpicimus, multo, quam Rhetorica, ſunt verboſiora. Nunc autem tota illa interrogandi ac reſpondendi ars cum penitus obſoleverit, non eſt mirum, ſi ſyllogiſmos contraximus. Illud mirum eſt, cur ita contractos Enthymemata appellemus, qua-

ſi

ſi vero argumentandi ratio & natura varietur, cum brevius effertur. Οὐ πρὸς τὸν ἔξω λόγον (inquit Philoſophus c. 10 hujus libri t. 77.) ἡ ἀπόδειξις, ἀλλὰ πρὸς τὸν ἐν τῇ ψυχῇ. *non ad externum ſermonem demonſtratio pertinet, ſed ad eum, qui in mente eſt*. Quare nihil quicquam efficiunt ad iſtarum argumentationum diſcrimen, qui contendunt, Enthymematis nomen ex eo eſſe, quod propoſitio, vel aſſumtio ἐν θυμῷ, *in animo* retineatur. Sive enim verbo ratiocinatio exprimatur, ſive animo tantum, perinde eſt. Quod ſi ratio nominis placet, Enthymema dicitur, quia ſit ſententia quædam, ſeu commentatio mentis noſtræ, quærentis in re aliqua, quid vero conſectaneum ſit, & ad perſuadendum accommodatum. Eſt enim ἐνθυμεῖσθαι *verſare animo*, *cogitare*, *commentari*. Ita viſum eſt Ariſtoteli appellare probationem ab Oratore ipſo excogitatam, ut ab iis diſtingueret, quæ ſunt ἔξω τοῦ πράγματος, *extra rem*, & aſſumtæ vocari poſſunt. Rhet. l. 1. c. 2.

Sed videte, quæſo, ubi ſemel falſum aliquid poſitum eſt, quam multa ſequantur ſimilia. Nolo minutos Dialecticos memorare, qui cum ſtatuiſſent, mutilam quamlibet argumentationem eſſe Enthymema; ad alia multo abſurdiora, neceſſaria quadam conſecutione rerum compulſi ſunt: Ipſe ille ſummus vir, Philoſophiæ inſtaurator, Petrus Gaſſendus, hoc ſibi cum perſuaſiſſet, Ariſtotelem damnavit, tamquam pugnantia locutum in libro Topico-

rum

rum altero, cap. 4. *Prætereo* (ioquit Exercit. 7. in Ariſtotel. n. 4.) *quod dicit vitioſam eſſe illam orationem, quæ concludit, additis detractiſve aliquibus. Quaſi vero Enthymema vitioſum ſit, cujus tamen eſt longe frequentior, quam integri ſyllogiſmi uſus*. Liceat mihi diſputatori tam infimo noonihil dicere adverſus Philoſophum hunc ſine controverſia maximum; quandoquidem ille tantum ſibi licere voluit in Ariſtotelem, Ducem noſtrum. Primum quod ſcribit, in Dialectica frequentiorem eſſe uſum Enthymematis, quam ſyllogiſmi, communi errore ducitur. Deinde quod exiſtimat, Ariſtotelem eo loco, quem reprehendit, loqui de enunciatis illis, quæ retineri in ſyllogiſmo, & omitti poſſunt, videtur mihi in re minime obſcura ſponte cæcutire. Nihil ibi hujuſmodi eſt, ſi Græca ipſa verba recte perpendimus. Vitium notat Philoſophus noſter Dialecticæ argumentationis longe graviſſimum, cum eounciatiooes natura ſua falſæ ſunt; vel ita parum probabiles, ut nihil ex iis concludi poſſit, ne detractis quidem ſupervacuis, aut additis neceſſariis. Solebat enim, qui ioterrogabat, modo ſpacioſior eſſe, modo aoguſtior, quam oportebat, ut ex arte, quæ ibidem traditur, tenebras offuoderet reſpondenti. Verba Ariſtotelis hæc ſunt. Πρώτη μὲν (ἐπιτίμησις) ὅταν ἐκ τῶν ἠρωτημένων μὴ συμπεραίνηται, μήτε πρὸς τὸ τεθὲν, μήτε ὅλως μηδὲν, ὄντων ἢ ψευδῶν, ἢ ἀδόξων, ἢ πάντων, ἢ τῶν πλείστων, ἐξ ὧν τὸ συμπέρασμα. καὶ μήτε ἀφαιρεθέντων τινῶν, μήτε προστεθέντων ἐ-

γίν-

γίνεται τὸ συμπέρασμα. *Prima quidem (repre-henſio) cum ex rogatis non concluditur aliquid ad rem propoſitam , nec omnino quicquam , quod falſa ſiat , vel improbabilia omnia , aut certe plurima eorum , in quibus ineſt vis concluſionis ; & neque detractis quibuſdam , neque additis , efficitur concluſio.* Numquid eſt cauſſæ in his verbis , cur Ariſtoteles vapulet ? Eſtne aliquid , quod poſſit ad Enthymema traduci , ſi modo tenemus , quid ſit Enthymema ? Non pauca ſunt generis ejuſdem in Gaſſendi Exercitationibus , quæ neque Ariſtoteli , neque Ariſtoteleis negotium exhibent ; quamvis non diffitear , multa vera eſſe , & magno illo ingenio prorſus digna.

In viam redeamus. Urgent atque inſtant adverſarii noſtri , quod in cap. 27. libr. 2. Prior. Aoalyt. paullo ante memorato Enthymema dicatur *ſyllogiſmus imperfectus* , hoc eſt , ut vulgo interpretes explicant , mutilus atque imminutus . Fateor equidem locum hunc ancipitem eſſe ac periculi plenum , cui me non ante committam , quam Julium Pacium adjutorem adſciſcam , virum Græcarum litterarum pentiſſimum , Philoſophum in primis bonum , & Ariſtotelis Interpretem , quot ſunt , quotque fuerunt , quotque futuri ſunt , longe præſtantiſſimum ; licet in ſcholis noſtris , neſcio quo litterarum fato , non valde notum . Hunc primum inveni ex infinita illorum rurba , qui de his rebus præcipiuot , hunc inquam primum , qui communem opinio-nem

nem firme graviterque damnarit. Non audeo dicere unum, quia fuit prærerea, qui dubitaret; atque adeo qui rem tentaret. Sed facem præferat Pacius unus, cujus apud me auctoritas raoti eſt, ut unum reliquis nmnibus npponam. *Non dubito* (inquit in ſuis commentariis ad hunc locum) *quin verbum* ἀτελὴς, *imperfectus, ex gloſſemate irrepſerit in contextum*. Mnvetur auctoritate primum quatuor codicum MSS. a quibus abeſt hæc vox; deinde Doctorum Lovanienſium, Rodolphi Agricolæ, & multorum præterea Interpretum, qui eam oon agnnvetunr. Græcos vero præſertim, Joaonem Grammaticum, & Alexandrum Aphrodiſenſem in medium appellat, antiquiſſimos Ariſtotelis enarratores, qui de re hac ne ſuſpieati quidem ſunt: ſi qua autem eſt concluſin ex una ſumtinne ducta, eam vocant nnn Enthymema, ſed Syllngiſmum *μονολήμματον*.

Verum ſit eo loco ἀτελὴς. numquid hac voce ſyllngiſmus venit, In quo major, aut minor enunciatio deſideretur? Nihil ſane minus. Is demum *ſyllogiſmus imperfectus* ab Ariſtotele dicitur, qui non habet firmam probandi virturem. Itaque ſyllngiſmi omnes ſecundæ ae rertiæ figuræ habentur *imperfecti*, tametſi numero partium a perfectis nihil differant. Vel ſi mavis, ea de cauſſa Rhetorum argumentatio *imperfecta* dici poteſt, quod & præpnſtere ſæpe feratur, & quædam auditori intelligenda relinquat, quæcumque ea ſint. Logici enim per ſuos ſyllo-

ſyllogiſmos *minutius & ſcrupuloſius ſcrutantur omnia* (ut ſcribit Quinctilianus lib. 5. cap. 14.) *& ad liquidum, confeſſumque perducunt:* ideoque per intentionem atque aſſumtionem ad concluſionem recta pergunt; & quod propoſuerunt, per omnes partes efficiunt. Duas haſce argumentandi formas, earumque diſcrimen explicat Cicero in Partit. c. 13. *Argumentandi duo ſunt genera, quorum alterum ad fidem directe ſpectat, alterum ſe flectit ad motum. Dirigitur, cum propoſuit aliquid, quod probaret; ſumſitque ea, quibus uteretur; atque his confirmatis, ad propoſitum ſe retulit, atque concluſit. Illa autem altera argumentatio, quaſi retro & contra, prius ſumit, quæ vult, eaque confirmat; deinde id, quod proponendum fuit, permotis animis, jacit ad extremum.* Quæ *altera argumentatio* vocatur a Cicerone, Enthymema eſt, de quo Quinctilianus lib. 5. cap. 10. *Alii Rhetoricum ſyllogiſmum, alii imperfectum ſyllogiſmum vocaverunt; quia nec diſtinctis, nec totidem partibus concluderetur.* Quod autem partes aliquas deeſſe Enthymemati Quinctilianus ſcribit, nolite putare, vulgaribus Dialecticis eum favere. Illi propoſitionem, aut aſſumtionem deeſſe volunt, concluſionem non item: hic concluſionem vel in primis dignam putat, quæ conticeatur. Quare ejuſdem libri cap. 14. affert præclarum Enthymema ex Tulliana Oratione pro Ligario, *quod habet*, inquit, *propoſitionem, probationemque, non habet concluſionem: ita eſt ille imperfectus ſyllogiſmus*. Quo loco videtis, ex-

tra

tra omnem controverſiæ aleam poni; Enthymemata eſſe quædam, & ſane optima, ſuiſque numeris abſoluta, quæ in ſola verſantur propoſitione. Hoc vero iccirco urgeo, quod Georgius Pachymeres, in Logica Peripatetica probatus & nobilis, hanc unam partem Enthymemati denegaverit, reliquas tamquam perpetuas ac neceſſarias conſtituerit. Accipe, Pachymeres, niſi te ſatis movet Quinctilianus, accipe inquam, quæ Tullius ſcribit in Topicis, cap. 13. *Ex hoc illa Rhetorum ſunt ex contrariis concluſa, quæ ipſi Enthymemata appellant; non quod non omnis ſententia proprio nomine Enthymema dicatur, ſed ut Homerus propter excellentiam commune Poetarum nomen effecit apud Græcos ſuum, ſic cum omnis ſententia Enthymema dicatur, quia videtur ea, quæ ex contrariis conficiatur, acutiſſima, ſola proprie nomen commune poſſidet. Ejus generis hæc ſunt* *HUNC METUERE, ALTERUM IN METU NON PONERE; EAM, QUAM NIHIL ACCUSAS, DAMNAS; BENE QUAM MERITAM ESSE AUTUMAS; DICIS MALE MERERI, ID, QUOD SCIS, PRODEST, NIHIL ID, QUOD NESCIS, OBEST.* Ad quem locum juvat Severini Boethii verba referre. *Non totus*, inquit, *in his argumentationibus ponitur ſyllogiſmus, ſed propoſitio, cujus aſſumtio, & concluſio notæ ſunt*. Igitur non per Quinctilianum, ac Ciceronem modo, ſed per Boethium quoque ſo-

72 704

ſa propoſitio aliquando facit Enthymema; neque opus eſt, ut inferatur *feſtinata concluſio*, quod ille tamen ipſe de Different. Topicis lib. 2. ſcriptum reliquit, aliud alio tempore agens.

Fere autem, Auditores, hujuſmodi Enthymemata ex pugnantibus ſumta, & enunciato uno comprehenſa, de quibus modo Ciceronem audiſtis, per interrogationem efferuntur; cujuſmodi eſt illud Horatii l. 1. ſerm. 3. v. 126. *Cur optas, quod habes?* Latet enim in his paucis verbis argumentum, quod facile in Logicas formulas conjici poteſt.

Huc quidam trahunt, quod habet Juvenalis Satyr. 6. v. 448.

——— curtum ſermone rotato
Torqueat enthymema;

quod ego facile paterer, oiſi viderem per hæc verba aliquibus fucum fieri; quaſi vero Enthymemata eatenus *curta* dicantur, quatenus cum ſyllogiſmo comparata paucioribus conſtent, ex communi ſcholarum regula. Nodum huoc expediam, vel potius plane recidam, ſi oſtendero, Juvenalem non de Enthymemate loqui, ſed de Syllogiſmo, nomenque pro oomine uſurpare. Locum integrum afferre oportet, ut quæ dicturus ſum, facilius intelligatis.

Non habeat matrona, tibi quæ juncta recumbit,
Dicendi genus; aut curtum ſermone rotato

Tor-

Torqueat Enthymema ; nec hiſtorias ſciat omnes .

Reprehendit uxores , quæ nimio plus ſcire volentes , & Rhetoricam , & Dialecticam , & Eruditionem conſectantur . Tria enim ſunt veluti membra ; neque ſecundum utique conſtare poteſt , niſi per *Enthymema* Logica ſignificetur argumentatio . Itaque optimi Codices non *curtum* habent , ſed *curvum* ; hoc eſt volubile , & converſione concluſum ; cujuſmodi ſunt Dialecticorum ſyllogiſmi , quos *lubrici anguis circulatos orbes* appellar Martianus Capella in principio libri quarti . Neque vero iccirco inficior , Enthymema *curtum* dici poſſe : ajo etiam , & confirmo . Quid enim brevius , quam quod modo attuli ex Horatio ? Sed nego , brevitatem conditionem eſſe Enthymematis neceſſariam : & qualis demum cumque ſit , nego , in eo conſiſtere , ut pede veluti uno ad concludendum feratur ; ſicuti ſentiunt , & magno conſenſu docent harum rerum magiſtri .

Verum quod ſæpe tacitus animadverti , mecumque reputavi , palam ac libere aperiam . Homines iſti numquam Ariſtotelem legiſſe videntur ; vel ſi legerunt , non intellexiſſe ; vel ſi intellexerunt , non eum certe ducem ſequi , tametſi id verbo profiteantur . Nam ille tum hoc loco , tum pluribus aliis Enthymema ab Exemplo diſtinguit : at iſti quomodo diſtinguunt , cum Exemplum omne , quatenus argumentatio eſt , haud aliter atque ipſorum Enthyme-

ma, per ſumtionem, & complexionem efferatur? Si quis ita argumentetur: *Turpe ſuit Thebanis inferre bellum finitimis ſine cauſa, turpe igitur erit Athenienſibus quoque;* Dialectici noſtri procul dubio Enthymema vocabunt. Quid enim potius? At Ariſtoteles Exemplum facit, & alterum ab altero ita ſecernit, ut Exemplum ex re ſingulari ſenſibus ſubjecta aliquid probet, Enthymema ex communi ratione, quam animus ſecum cogitat, & per conſentanea, aut ſigna concludit. Hinc in Problematis ſcribit, Exem-

Sect. 18. quæſt. 1. pla eſſe manifeſta, quod fiant ex ſingularibus, Enthymemata minus eſſe nota, quod fiant ex univerſalibus. Uno verbo ita ſe habent apud Oratores Enthymema & Exemplum, quemadmodum apud Dialecticos Syllogiſmus & Inductio. *Voco* (inquit Rhetoricor. lib. 1. tex 68.) *Enthymema quidem Oratorium Syllogiſmum, Exemplum autem Inductionem Oratoriam.* καλῶ δὲ ἐνθύμημα μὲν ῥητορικὸν συλλογισμόν, παράδειγμα δὲ ἐπαγωγὴν ῥητορικήν. Parum eſt quod Exemplum dixi. Quid Inductio? Nonne ipſa quoque, quantumvis extenſa, duas tantum complectitur partes? Quid enim eſt in hac argumentatione, *Homo ſentit, leo ſentit, aquila ſentit; ergo omne animal ſentit;* quid eſt, inquam, niſi ſumtum, & concluſum? Membra quidem in parte prima multa ſunt, ſed ſumtio una. Hoc igitur quoque, ſi Dialecticos noſtros audimus, purum putumque Enthymema eſt: at Ariſtotelem ſi conſulimus, Inductio vocari debet. Dicam rurſus, no-

mina

mina hæc inter ſe diſtingui, non ex enunciationum numero, ſed ex ordine, maxime vero ex rebus ipſis, quæ fidem faciunt. Quapropter ſi quis dicat, *Terra interiecta eſt inter Solem, & Lunam; ergo Luna obſcuratur*; Syllogiſmum profert, non Enthymema. Facite, quæſo, ne iraſcamini, optimi Dialectici: moneo vos Ariſtotelis mei nomine, verbis quam poſſum clariſſimis, voce quam poſſum maxima, hunc, quem modo recitavi, Syllogiſmum eſſe, & ad veſtram ditionem pertinere. Ducitur enim ex cauſſa rei neceſſaria; rectoque ordine concluditur: quamquam verboſius a vobis efferri ſoleat.

Vetera ne moveas, inquiunt. Annos plus mille docemus, breviculas iſtas & contractas argumentationes Enthymemata eſſe. Ita juvenes ſeneſque in ſcholis clamant: ita placet. Quid jam conſtitutam Dialecticorum rempublicam novus homo, vix uno, aut altero ſeditioſo cive ſtiparus, miſces ac perturbas? Per me vero ſtet res iſta publica; & ſiquidem poteſt, in alias etiam dominetur: quæ certe ſi quando corruat, nos quoque in exitium rapiet. Attamen libuit, de parte ejus non minima quid ſenſerit Ariſtoteles moderator ac princeps explicare; ſive illius cauſſa, ſive noſtra, qui anno ſuperiore quandam movimus, ut in procemio dixi, difficultatem, neque ſolvere potuimus.

Scio, eſſe aliquos, qui nihil audire velint, niſi quod ipſi aliquando probarunt,

 aut

aut ab eo probari vident, quem ſuum ſi-
bi Dictatorem conſtituerunt. Hoc ego
genus hominum diligentiſſime fugero ſo-
leo; quia ſere pugnaces ſunt, & quod
conſequitur, etiam injurioſi: in quo ego
cum minime valeam, ſi quando me in-
vitum retinent, libenter cedo; doleo de
imbecillitare mea; grates ago, quod do-
ceant; plenos ſui, beatoſque dimitto. Hic
autem in tuto ſumus. Ex hoc loco libe-
re, & ex animo pandimus, quæ nobis
videntur; parati etiam, ſi ſit opus, mo-
numentis tradere litterarum, quæ latius
propagentur. Quamquam io hac quoque li-
bertatis ſede, tantorum virorum judicio mu-
nita, eum differendi modum perpetuo te-
nebo, ut non offeram me dimicationibus;
verumtamen ubi ſe mihi offetent ipſæ,
non committam periculi fuga, ut me aut
inermem, aut ignavum homioes judicent.
Interim vero illud majorem in modum pe-
to atque contendo, ut quando tam libe-
rum eſt cuique ex ingenio philoſophari,
mihi quoque liceat aliquid: & cum ego
monſtra quælibet opinionum in aliis æquo
animo feram, & ſiquidem cupiunt, lau-
dem etiam; ipſi quoque me non ægre pa-
tiantur ad eam abire diſciplinam, ſeu ni-
mis veterem, ſeu nimis novam, ſeu mixtam
ex utraque, quæ mihi ſit probatiſſima. U-
na eſt SERENISSIMI PRINCI-
PIS auctoritas, quam ego hac in re ve-
reri conſtitui: ab hac nullo vel meo judi-
cio, vel alieoo impulſu recedam; nullis aut
ra-

rationibus, aut conditionibus abducar: quod ab eo fonte ad hujus juventutis inſtitutionem accepi, perpetuum mihi, firmum, ratumque erit; nec quidquam fieri poſſe melius, aut cogitari exiſtimabo, quam quod ab eo Conſilio, quod ſapientiſſimum in terris habetur, ex illis uſque temporibus, quibus litterarum ſtudia maxime florebant, conſtitutum eſt.

DE SORITE

Acroaſis II.

HABITA
MENSE NOVEMBRI
MDCCXXV.

AD ſecundum rediturus Poſteriorum Analyticorum librum, unde publicæ hujus exercitationis altero abhinc anno initia duxeram, deliberare animo cœpi, num eadem recinerem jam parata; an vero aliud quippiam commentarer, quod vel plane novum eſſet, vel novitatis ſpeciem aliquam præſeferret. Nam ex una quidem parte terrebat me novus labor in agro tam ſterili ſuſcipiendus: ex altera vero incredibili verecundia impediebar, ne crambem illam recoquerem, meiſque auditoribus, lautis oppido viris, & faſtidii delicatiſſimi, rurſus apponerem. Accedebat & illud ignaviæ ſuſpicionem deſugienti valde incommodum, quod non omnia licere mihi putabam, quæ ſibi licere Phyſici volunt, urentes ſæculi licentia, & ſua quadam cogitandi libertate, quam Philoſophiæ parentem

tem appellant. Logicæ enim leges certæ ſunt atque immutabiles: neque ullus umquam ſtudia hæc ſuis inventis mutare poterit, niſi ratiocinationem, atque adeo rationem ipſam conturbet. Quid igitur reliquum eſt, niſi ut in orbe veluti concluſi, teneamus quidem locum, ſed in eo ita moveamur, ut periti ſaltatores; quantumque fieri per nos poteſt, formam figuramque variemus? Illud certe erit novi, quod nunc demum in Dialectica poſſeſſione aliquanto magis confirmati, doctrinam hanc a barbarie & obſcuritate liberare conabimur, appellantes in medium Scriptores illos, totius antiquitatis teſtimonio elegantiſſimos, qui diſſerendi ſtudium cum dicendi exercitatione, & reliquarum litterarum induſtria conjunxerunt. Id cum artem ipſam illuſtriorem faciet, & hoc loco magis dignam, tum nos ejus ſtudioſos ab invidia liberabit, qui ματαιοτεχνίαν quamdam, & umbraticas nugas agitare dicimur; quarum nullus ſit liberalibus ingeniis uſus ad eam, quæ humanam ſocietatem ornat, diſciplinam & eruditionem. Neque vero iccirco tantum nobis indulgere volumus, ut præſcriptos publica auctoritate fines egrediamur; ſed in illis perpetuo incluſi, pulcherrimas quaſdam Logicæ particulas oblivione ſepultas revocare conabimur, & illa ipſa, quæ vulgares diſputatores frequentant, pro talium natura rerum exornare. Quid ſit hoc, & quatenus valeat, ex edita a nobis *de Enthymemate* Diſſertatione, tamquam

* vanam artem.

ſpecimine quodam cognoſci poteſt. Interim hodie ea ſumimus ad diſputandum, quæ Græci modo ἄπορα, modo ἄλυτα, modo ἀδύνατα vocant, Latini *Inexplicabilia*: quarum argumentatioonum igooratio facit, ut nonoulli magnam Academicæ doctrinæ partem non recte intelligentes, ipſa quoque Ciceronis ſcripta, quæ de Philoſophia ſunt, abjiciant, aut minus, quam decet, aſſidue verſent. Atque ex his quidem ſiqua explicari poſſe videbuntur, explicare cooabimur; quæ vero prorſus *inexplicabilia* nobis quoque apparebunt, poſtulabimus cum Stoicis, ut excipiantur. Qualia tandem cumque ſint, non debent a noſtris Dialecticis ignotari; quos ex turba deducimus, neque ſolum ioter doctos, ſed ante doctos collocamus; ut facem veluti præferant, & ſapientiæ templa fideliter ſequentibus patefaciaot. Viodicandæ ſunt oobis antiquæ poſſeſſiones; reparandum Dialectieum nomen; reſtitueoda Scholæ auctoritas; neque diutius patiendum, ut batbari neſcio qui *Summuliſtæ* adoleſcentibus imponant, ſibique Dialecticæ provinciæ imperium arrogent.

Inexplicabilia cum dico, videbor fortaſſe vulgaribus Logicis monſtra dicere. Nullus eſt eoim nodus tam arcte implicatus, quem ſe per ſuas *Summulas* explicare non poſſe ſibi perſuadeant. Scilicet in re omni diligenter cavent, ne quid ignorare videantur. Attamen ita ſunt multa hujus generis in orbe diſciplinarum, ut hinc potiſſimum oc-

ca-

caſionem Sceptici ſumſerint aſſenſionis ſuſtinendæ; atque his tamquam parietibus ſeſe adverſus aliarum Sectarum impetum munierint. Nomen (ut ab eo incipiam) Ciceroni debemus; viſumque eſt Latinis hominibus ſatis commode exprimere griphos illos perplexos & flexuoſos, quibus ita ſe veteres Eriſtici diſputando implicabant, ut nulla appareret exeundi via. *Controverſiæ parum conſiſtens* (inquit Gellius lib. 9. c. 15.) *quod genus Græci* ἄπορον *vocant, Latine id non nimis incommode inexplicabile dici poteſt*. Duo ſunt autem inter *inexplicabilia*, quæ maxime celebrant Græci Latinique Scriptores, & ad exemplum afferunt ceterorum, *Pſeudomenos*, & *Sorites*. Ab his tamquam capitibus nos quoque incipiemus. Acad. 4. c. 29.

Ac *Sorites* quidem, in quo uno tota hujus diei diſputatio verſabitur, interdum utilis argumentatio eſt, certis ac perſpicuis legibus conſtans, non ſecus ac ſimplex ſyllogiſmus; quas ſiquis violet, facili negotio refellitur, ut poſtea demonſtrabo. Qui fallax & *inexplicabilis* eſt, Chryſippeus appellatur; ſive quod a Chryſippo ſit inventus (nam ipſi contra ſe Stoici has plagas texuerunt, & Carneadem armarunt, ut ſcribit Cicero) ſive quod ab eo magna contentione oppugnatus. Plures certe Chryſippi libros de Sorite recenſet Laertius in ejus vita. Hinc Perſius v. ult. *Inventus, Chryſippe, tui finitor acervi*. Dicitur a Græca voce σωρὸς, tamquam ab *acervo tritici*; atque iccirco *acervalis* nominatus eſt a Cicerone l. Acad. 4. c. 27. & 48.

2. de

2. de Divin. c. 4. Eſt autem ratiocinatio, in qua minutis additionibus, aut detractionibus ab eo, quod perſpicue verum eſt, ad id, quod eſt perſpicue falſum, diſputantem adducimus. *Ea eſt* (inquit Julianus Juriſconſultus de reg. jur. leg. 65) *natura cavillationis, quam Græci σωρείτην appellant, ut ab evidenter veris per breviſſimas mutationes, diſputatio ad ea, quæ evidenter falſa ſunt, perducatur*. Itaque Lucullus apud Ciceronem l. 4. Academ. quæſt. c. 16. captioſiſſimum interrogationis genus appellat, quod minime in Philoſophia probari ſolet, cum aliquid minutatim & gradatim additur, aut demitur. Fit per interrogationem veteri Dialecticorum more hoc ferme pacto: *Decem grana paucane ſunt, an multa*? ſi *pauca* reſpondes, Dialecticus reponit: *Quid ſi unum addidero? quid ſi alterum, tertium, quartum*? donec exprimat unum illud, quod multa efficit; cujus ſane nobis cognitionem natura non eſt impertita. Quod ſi reſpondeas, *decem eſſe multa*, Dialecticus telam retexit, atque ita rogat: *Quid ſi unum exemero? quid ſi alterum, tertium, quartum*? Quo te interrogationis genere in anguſtias adducit, non invenientem ubi ſit conſiſtendum.

Hujuſmodi Sorite in re ſeria uſus eſt M. Tullius, ut oſtenderet, nullum eſſe furtum tam exiguum, in quod non ſit animadvertendum. *Videte, Judices* (inquit lib. 13. in Verr. cap 94.) *quam infinitam ſitis hominibus licentiam pecuniarum recipiendarum daturi*.

Si

Si ternos denarios qui coegit, erit abſolutus, quaternos, quinos, denos denique, aut vicenos coget alius. Quæ erit reprehenſio? In quo primum injuriæ gradu reſiſtere incipiet ſeveritas judicis? Quotus erit iſte denarius, qui non ſit ferendus? Hunc argumentandi modum inexplebilem Seneca dixit lib. 5. de Benef. c. 19. cui ſimilia multa referrem, ex omni antiquitate depromta, ſi in re tam perſpicua opus eſſet auctoritatibus. Sex. Empiricus eo utitur adverſ. Grammat. l. 1. c. 3. ubi contendit, nullam eſſe Grammaticam artem; quod qui eam profitetur, nec omnia tenere poſſit, quæ pertinent ad Poetarum & reliquorum Scriptorum interpretationem, quia ſunt infinita; nec ſane plurima, quia plurimorum numerus definiri non poteſt ob acervalem dubitationem. Etenim texendo ac retexendo, quemadmodum nos paullo ante multa cum paucis, ita ille plurima cum pauciſſimis confundit. Ex quo fit, ut Grammaticus ab eo non differat, qui Grammaticus non eſt. Callide pro Scepticorum inſtituto. Et vero ſi hæc concludendi ratio valeret, jam non Grammatica ſolum, ſed omnis prorſus diſciplina corrueret.

Sed redeamus ad Ciceronem, qui Soritem magnopere roboravit in Academica quarta ex doctrina Carneadis, ut Lucullo improbanti reſiſteret. Non omnia perſequar, quia ſunt nimis multa, atque ita abſtruſa, ut vix legendo ac meditando in o-

tio

tio domeſtico capi poſſint. Illud paucis dicam, iſtiuſmodi interrogationes, quæ paullatim ſubrepunt, & numquam deſinunt, revera *inexplicabiles* eſſe. Fatendum eſt enim. Fallunt certe quidem, quia pariunt abſurda; ſed infirmitate humanæ rationis fit, ut nequeant diſſolvi. Infirmitas autem in eo eſt, quod ſupremos atque infimos rerum gradus definire non poſſimus. Quo in loco obiter animadverto, id potiſſimum cauſſæ fuiſſe Zenoni Stoicorum principi, ut doceret peccata eſſe paria. Videbat enim, modum rebus figi non poſſe. Placet ipſa Ciceronis verba recitare, quæ ſunt in eadem Academ. 4. c. 29. *Rerum natura nullam nobis dedit cognitionem finium, ut ulla in re ſtatuere poſſimus quatenus. Neque hoc in acervo tritici ſolum, unde nomen eſt, ſed nulla omnino in re minutatim interroganti, dives pauper, clarus obſcurus, multa pauca, magna parva, longa brevia, lata anguſta, quanto aut addito, aut demto, certo reſpondeamus, non habemus. At vitioſi ſunt Soritæ*. Ita enim Lucullus eos appellaverat, & hoc nomine a Philoſophia excluſerat. *Frangite igitur eos*, inquit Tullius, *ſi poteſtis, ne moleſti ſint. Erunt enim, niſi cavetis. Cautum eſt*, inquit *Lucullus. Placet enim Chryſippo, cum gradatim interrogetur, verbi gratia tria pauca ſint, an multa, aliquanto prius, quam ad multa perveniat, quieſcere, ideſt quod ab iis dicitur*, ἡσυχάζειν. *Per me vel ſtertas licet*, inquit *Carneades; non modo quieſcas. Sed quid proficit? Sequitur enim, qui te ex ſomno excitet*,

&

& eodem modo interroget : Quo in numero conticuiſti , ſi ad cum numerum unum addidero , multane erunt? Progredere rurſus , quoad videbitur . Quid plura ? Hoc enim fateris , neque ultimum te paucorum , neque primum multorum reſpondere poſſe.

Simile eſt illud Horatii l. 2. epiſt 1. ubi queritur de moribus ſæculi ſui , Poetas oon merito , ſed vetuſtate æſtimantis. Ait eoim , nullos eſſe certos vetuſtatis fines , quibus judicia hæc circumſcribantur , temere ac per invidiam fuſa.

Si meliora dies , ut vina , poemata reddit,
Scire velim pretium chartis quotus arroget annus.
Scriptor abhinc annos centum qui decidit , inter
Perfectos vetereſque referri debet , an inter
Viles atque novos? Excludat jurgia finis.
Eſt vetus atque probus , centum qui conficit annos.
Quid? Qui deperiit minor uno menſe , vel anno ,
Inter quos referendus erit? vetereſne Poetas ,
An quos & præſens , & poſtera reſpuet ætas?
Iſte quidem veteres inter referetur honeſte ,
Qui vel menſe brevi , vel toto eſt junior anno.

Utor

Utor permiſſo, caudæque pilos ut equinæ
Paullatim vello, demo unum, demo & item unum,
Dum cadat eluſus ratione ruentis acervi.

Quod autem pilis caudæ equinæ utitur ad explicandum Soritem, ex eo petitum eſt, quod Sertorius fecit, cum juſſit, quemdam ex ſuis militibus caudam equinam uno impetu vellere, alterum vero paullanm depilare. Quam rem totam dabimus, cum erit nobis de Inductionis fallaciis diſputandum.

Hoc ipſum monet me, ut ad Soritem revocem modum illum concludendi, quem Græci dicunt φαλακρὸν, ideſt *calvum*, de quo Diogenes Laertius in vita Eubulidis. Menagius vir admodum eruditus, & omnium Diogenis Interpretum longe princeps, fatetur, ſe non noſſe, quod genus fallaciæ ſit hoc, & unde dicatur. *Fortaſſe*, inquit, *ab hoc exemplo: Qui non habet pilos in capite, calvus eſt; raſus non habet pilos in capite; ergo raſus calvus eſt*. Ego vero neminem Dialecticum fuiſſe puto poſteritatis memoria dignum, qui tam frigida cavillatione uſus ſit. Vix pueri Dialecticas Inſtitutiones attigerunt, cum talia contemnunt. Boni, quæſo, conſule, doctiſſime Menagi. *Calvus* eſt acervalis argumentatio, per quam efficitur, non eſſe *calvum*, qui *calvus* eſt; aut eſſe jam *calvum*, qui nondum eſt; quod certo definiri nequeat, quot

Ad Laert. p. 113.

nu-

numero pili calvitium conſtituant. Non te- mere hoc dico: ſed præeuntem Themiſtium ſequor, qui ad ſeptimum Phyſicum Ariſto- telis, cap. 5. *Jam*, inquit, *hoc loco ſe ſe of- fert, caputque exerit acervalis illa cavillatio, quam Soritem appellant, qualis ex acceſſu te- runtii in cumulo divitiarum, & in finitione cal- vitii ſolet afferri*. Totus porro ille Ariſtote- lis locus cognoſcendus eſt decernere volen- ti, quibus gradibus vires & pondera ſocie- tate multiplicentur; & in quo tandem con- ſiſtat arcanum illud caudæ equinæ, cujus partes modo valent, modo non valent ad reſiſtendum. Omnia ſcilicet per δυνάμεως & ἐνεργείας. Quid enim potius?

Sed quædam tamen ſunt, quæ cum a- cervum fecere, neſcio quid virium ac vir- tutis ex ipſa conjunctione capiunt, quod certe nequit per Ariſtotelicam δυνάμιν & ἐνέρ- γειαν explicari. Quid enim dicam ineſſe ju- dicio ruſticæ plebeculæ, quæ cum in unum locum convenit ad Oratorem audiendum, eum terrer? Cur ſinguli contemnuntur, u- niverſi contemni non poſſunt? Scilicet cum convenere, concionem faciunt; ſinguli con- cionem non faciunt. Eſt aliquid in hoc toto, quod a cuiuſque natura ſentitur; quid ſit, non cognoſcitur. Itaque nihil ab *inex- plicabili* differt argumentatio illa apud Æ- lianum de varia hiſtor l. 2. c. 1. qua So- crates dicitur excitaſſe Alcibiadem, qui po- pularum concionum judicia nimis vereba- tur. *Quæſo* (inquit, homuncionem oſten- dens e media turba) *annon ſutorem illum con-*

te-

temnis? Annuit Alcibiades. *Quid? nonne & illum?* oſtenditque ejuſdem ſellulæ cerdonem, atque alios deinceps. Cum adoleſcens fateretur. *Age*, inquit Socrates, *hi ſunt, ex quibus conſtat populus Athenienſis. Quare ſi ſingulos contemnis, non debes univerſos reformidare.* Satis ingenioſe ad diſputandum, non ſatis vere ad vincendum naturæ ſenſum; quamvis & a Cicerone probetur in Tuſcul. 5. c. 36. *An quidquam ſtultius, quam quos ſingulos ſicut operarios barbaroſque contemnas, eos eſſe aliquid putare univerſos?*

Verum de Sorite *inexplicabili* hactenus ſatis. Alius eſt, ut initio dixi, qui inter idoneas argumentationes refertur; & facile ſolvitur, ſiquando fallat. Eſt autem acervus quidam enunciationum, in quo attributum primæ fit ſubjectum ſecundæ, attributum ſecundæ fit ſubjectum tertiæ, atque ita deinceps, donec tandem in complexione ultimæ attributum cum primæ ſubjecto conjungatur. Hujuſmodi eſt Sorites, quem in exemplum perfectiſſimæ demonſtrationis affert Leibnitius ad Marii Nizolii lib. 4. cap. 3. de veris princip. *Quodlibet corpus eſt in ſpatio: quod eſt in ſpatio, poteſt eſſe in alio ſpatio: quod poteſt eſſe in alio ſpatio, poteſt mutare ſpatium: quod poteſt mutare ſpatium, eſt mobile; ergo quodlibet corpus eſt mobile.*

Effertur porro Sorites hic, non ſecus ac prior, etiam per interrogationem. Exemplum peti poteſt a Plutarcho de anim. tranquill.

quill. ubi cum Stulponi, lætiſſime viventi, filiæ impudicitiam objeciſſet Metrocles, *Hoccine igitur* (inquit Stilpo) *meum peccatum eſt, an filiæ?* Cui cum ille reſpondiſſet, eſſe peccatum filiæ, ſed infortunium patris, tum Stilpo ita interrogavit: *Qui fieri hoc poteſt? Nonne peccata ſunt lapſus quidam?* Aſſenſit Metrocles. *At lapſus nonne ſunt aberrationes eorum, quorum ſunt lapſus?* *Omnino*, inquit ille. *Quid aberrationes? Nonne eorum ſunt infortunia, quorum ſunt aberrationes?* Quo quidem Cynicus belle incluſus, & ad ſilentium compulſus eſt.

Præterea quemadmodum Sorites Chryſippeus texitur ac retexitur, ita hic quoque retro commeat & reciprocatur. Exemplum nobis ſuppeditat Lactantius de falſ. relig. c. 16. ubi Gentium Dii in mares ac fœminas diviſi impugnantur his fere verbis: *Si duo ſunt ſexus Deorum, ſequitur concubitus: ſi coeunt, & domos babent, ne in propatulo faciant: ſi domos babent, conſequens eſt, ut & urbes babeant: ſi urbes babent, & agros igitur babent; eoſque arant & colunt, quod fit victus cauſſa: ergo mortales ſunt; ideoque Dii non ſunt. Quod ſi agros non babent, ne urbes quidem: ſi urbes non babent, ne domos quidem: ſi domibus carent, ergo & concubitu: ſi concubitus ab iis abeſt, & ſexus igitur fœmineus: ergo fœminæ in Diis non ſunt: ergo omnino Dii non ſunt.*

Ad genus hoc reciprocum accedere videtur aliud, quod mixtum appellari poteſt. Eſt autem ejuſmodi, ut aliter explica-

ri nequeat, quam per exemplum. Sumam ab Arceſila. Tollebat Philoſophus hic, cum diſputaret adverſus Stoicos, comprehenſibilia & comprehenſionem: ex quo effici volebat, ut ſcientia quoque periret; & ſapiens in rebus omnibus aſſenſum ſuſtineret. Non eſt hujus loci doctrinam hanc totam, ſubtiliſſimis involutam rationibus, aperire. Quod attinet ad rem præſentem, ejus hæc erat argumentatio: *Nulla eſt comprehenſio: ergo nullus eſt, qui comprehendat. Si nullus eſt, qui comprehendat, nihil eſt, quod comprehendatur: ſi nihil eſt, quod comprehendatur, quoties ſapiens aſſentitur, aſſentitur rei, quam non comprehendit: ſi aſſentitur rei, quam non comprehendit, opinatur: eſt igitur ſapiens inter eos, qui opinantur. Atqui inter eos, qui opinantur, non debet eſſe ſapiens ex doctrina Stoicorum: nulli igitur rei ſapiens aſſentitur. Sed qui nulli rei aſſentitur, ſemper aſſenſum ſuſtinet: ergo ſapiens ſemper aſſenſum ſuſtinet*. Ita colligi videtur ex Cicerone, & Empirico, qui nobis quaſi filum præbuerunt, ut in hæc Arceſilæ adyta ingrederemur.

Univerſe autem ut modus hic argumentationis ſive ſimplex, ſive reciprocus, ſive mixtus, recte procedat, firmiterque concludat, ante oculos habere oportet, quod docet Ariſtoteles initio c. 3. Categor. Ὅταν ἕτερον καθ' ἑτέρου κατηγορῆται, ὡς καθ' ὑποκειμένου, ὅσα κατὰ τοῦ κατηγορουμένου λέγεται, τοσαῦτα καὶ κατὰ τοῦ ὑποκειμένου ῥηθήσεται. *Cum alterum alteri tribuitur tamquam ſubjecto, quot ſunt ea, quæ de attributo dicuntur, totidem etiam de ſubjecto dicentur.*

tur. Hoc tamquam fundamento nititur Sorites. Itaque cum dico, *Juſtitia eſt virtus*, quidquid virtuti convenit, juſtitiæ quoque convenire debet; ac proinde ita diſputari poteſt: *Juſtitia eſt virtus*; *virtus eſt habitus bonus*; *habitus bonus mediocritate regitur*; *ergo Juſtitia mediocritate regitur*. Sed quia in gradationem hanc, præſertim ſi ſit longior, facile irrepunt vitia & captiones, quæ nexum latenter inſtingunt, & concluſionem impediunt, iccirco quædam monere volumus partim omnibus argumentationibus communia, partim noſtræ hujus propria.

Et primum quidem cavere oportet, ne ullum ſit verbum ambiguum. Ambiguitas enim geminat vocis ſignificationem, & ex uno duo facit, quæ ſibi inter ſe non cohærent. Hinc ſerie interciſa, recte deſcendi ad concludendum nequit. Hac in parte deficiebat Gorgiæ Leontini Sorites, quo conabatur oſtendere, quod eſt æternum, omnino non eſſe, ut refert Sex. Empiricus adverſ. Logic. lib. 1. n. 69 *Quod eſt æternum, caret principio; quod caret principio, eſt infinitum; quod eſt infinitum, nuſquam eſt; quod nuſquam eſt, omnino non eſt; ergo quod æternum eſt, omnino non eſt*. Porro infinitum nuſquam eſſe, ex eo probabat, quia ſi alicubi eſſet, in loco eſſet, eoque contineretur; quod autem continetur in alio, eſt anguſtius illo, ideoque infinitum eſſe non poteſt. Scilicet non vidit, aut videre noluit ambiguam *infiniti* ſignificationem; quæ vox primum quidem refertur ad ea, quæ ſem-

piterna ſucceſſione conſtant, cujuſmodi eſt tempus & motus apud veteres Philoſophos; deinde vero ad magnitudinem nullis terminis circumſcriptam. Si idem valeret, ſemper eſſe, & ubique eſſe, aut ex ancipiti argumentum duci poſſet, Gorgias dixiſſet aliquid. Non urgemus hæc pluribus, quippe ſatis nota in ſcholis Peripateticis ex iis, quæ Ariſtoteles diſputat adverſus Xenophanem, Anaxagoram, Anaximandrum, & alios infiniti patronos, qui in hac ambiguitate ludebant.

Interdum autem fit, ut non unum aut alterum verbum, ſed tota enunciatio ambigua ſit, incerta, & minus vera; ex quo videtis, quid ſequatur. Hujus generis erat Sorites, quo Diophantus Themiſtoclis filius dictitabat, quæ ſibi probarentur, probari Athenienſibus omnibus, ut eſt apud Plutarchum de pueror inſtitut *Quod placet mihi, placet matri meæ: quod placet matri meæ, placet Themiſtocli: quod placet Themiſtocli, placet omnibus Athenienſibus: ergo quod placet mihi, placet omnibus Athenienſibus*. Quaſi vero & ipſe apud matrem, & mater apud Themiſtoclem, & Themiſtocles apud cives ſuos revera tantum poſſent, quantum vellent. In hanc eamdem regulam peccat Stoicorum concluſio, quæ reprebenditur a Cicerone lib. 4 de Fin. c. 18. *Quod bonum ſit, id eſſe optabile; quod optabile, id eſſe expetendum; quod expetendum, laudabile; igitur quod bonum ſit, id eſſe laudabile*. Negat enim Ariſtoteles & Xenocrates, quod eſt bonum

&

& optabile, idem eſſe laudabile, niſi ſit cum virtute conjunctum: quia laus ſoli virtuti debetur; in bonis autem & optabilibus non ſola eſt virtus.

Deinde in eo ſumma cautio atque proviſio adhibenda eſt, ut inter enunciationes ajentes nulla ſit negans. Siqua enim hujuſmodi inſeratur, reliquarum nexum & conjunctionem abrumpet. Itaque nihil efficit, qui ita diſputat: *Virtus eſt habitus; habitus eſt qualitas; qualitas non eſt ſubſtantia; ſubſtantia per ſe conſtat; ergo virtus per ſe conſtat.* Vitium eſt in enunciatione tertia.

Attamen quæ proxime antecedit concluſionem, poteſt eſſe negans, modo ipſa quoque concluſio negans ſit: cujus exemplum habemus, quamvis non ita clare expreſſum, apud Ciceronem de Offic. l. 3. c. 6. *Si hominis eſt hominem juvare, omnium utilitas eſt communis: ſi omnium utilitas eſt communis, una continemur omnes lege naturæ: ſi una continemur omnes lege naturæ, alter alterum violare non debet: ergo homo hominem violare non debet.*

Non inficior, Soritem interdum fieri ex omnibus negantibus poſſe, ſi a ſummis generibus deſcendatur ad ima; veluti ſi dicam: *Quod non eſt ſubſtantia, neque corpus, neque ſpiritus eſt; quod neque corpus, neque ſpiritus eſt, vivens non eſt; quod vivens non eſt, animal non eſt; quod animal non eſt, homo eſſe non poteſt.* Hic tamen ſtudio omni fallacias cavere oportet; nam quæ negant, facilius fallunt.

Jam vero illud quoque cognoſcere neceſſe eſt, num ea, quæ in Soritem conferuntur, ex ſe apta ſint, & per gradus recte congruentes ad concluſionem ducantur. In quo celebris eſt locus apud Ciceronem lib. 1. de nat. Deor. c. 32. ubi Cotta reprehendit ſoritem Velleji, quo volebat oſtendere, Deos hominum ſimiles eſſe, hoc ferme pacto: *Dii beati ſunt: nemo beatus eſt ſine virtute: virtus eſſe non poteſt ſine ratione: ratio non eſt niſi in hominis figura: ergo Dii humana figura conſtant.* Audiamus Cottam ipſum iſtius argumentationis vitium detegentem. *Beatos eſſe Deos ſumſiſti. Concedimus. Beatum autem ſine virtute neminem eſſe poſſe. Id quoque damus, & libenter quidem. Virtutem autem ſine ratione conſtare non poſſe. Conveniat id quoque neceſſe eſt. Adjungis, nec rationem eſſe, niſi in hominis figura. Quem tibi hoc daturum putas? Si enim ita eſſet, quid opus erat, te gradatim iſthuc pervenire? Sumſiſſes tuo jure. Quid autem eſt iſthuc gradatim? Nam a beatis ad virtutem, a virtute ad rationem video te veniſſe gradibus. A ratione ad humanam figuram quomodo accedis? Præcipitare iſtud quidem eſt, non deſcendere.*

Hic vero ſperare juvat, Tullianos homines non moleſte laturos, me membrum illud, *ſumſiſſes tuo jure*, loco moviſſe, & eo reſtituiſſe, ubi non dubito quin fuerit a Cicerone collocatum; quamvis poſtea neſcio quo pacto demigrarit.

Ejuſdem rationis eſt illud Academicorum contendentium, inter vera viſa & falſa nihil

hil eſſe diſcriminis, quia falſa multa probabilia ſint, atque adeo ſimilia veri, ut vix, aut ne vix quidem internoſci poſſint. Quod quidem eodem modo ſolvitur a Lucullo apud Ciceronem l. 4. Academ. quæſt. c. 16. *Vitioſum ſane & captioſum genus. Sic enim aſcenditis. Si tale viſum objectum eſt a Deo dormienti, ut probabile ſit, cur non etiam ut valde veriſimile? Cur deinde non ut difficiliter a vero internoſcatur? Deinde ut ne internoſcatur quidem? Poſtremo ut nihil inter hoc, & illud interſit? Huc ſi perveneris, me tibi primum quodque concedente, meum vitium fuerit. Sin ipſe tua ſponte proceſſeris, tuum.* Ipſi per vos intelligitis, qua in parte deficiat conſectarium hoc. Neque enim, ſiquid eſt alteri ſimile, continuo ſequitur, ut ſit idem.

Poſtremum, quod monemus, ex ipſo Peripateticorum ſinu, hoc eſt ex *Prioribus Analyticis* ſumimus. Eſt autem, ne ulla ſit enunciatio ſingularis, niſi forte prima. Etenim cujuslibet ſubjectum ſumitur tamquam medium, ut ſcholæ vocant, peculiaris ſyllogiſmi. Satis autem manifeſtum eſt, ſyllogiſmum fore ineptum, qui medio nitatur ſingulari. Ad hæc, ſorites reſolvitur in tot ſyllogiſmos primæ figuræ, quot ſunt enunciationes inter primam & ultimam, quarum quælibet propoſitionis locum tenet. In prima autem figura propoſitio ſemper debet eſſe univerſalis, quod in arte hac noſtra tritum eſt, atque omnibus notum. Porro dixi *niſi forte prima*: quia cum Sorites reſolvitur in ſyllogiſmos, e-

nunciatio ejus prima aſſumtionis loco ponitur; neque repugnat, aſſumtionem eſſe ſingularem, modo ajat. Subtilia ſunt hæc; neque inſeri animis poſſunt, niſi per induſtriam privatæ ſcholæ, in qua & ſchemata ob oculos ponuntur, & ſæpius iterantur, & interrogando ac reſpondendo planiſſima fiuot. Utcumque ſe habeant, præteriri non debent, quia ſunt neceſſaria ad roborandam adverſus cavillationes Philoſophiam.

Quoniam vero in has ſalebras venimus, pergamus ex arte, & quam ſuſcepimus perſonam, naviter ſuſtineamus. Reſolvitur Sorites, ut modo dicebam, in tot ſyllogiſmos primæ figuræ, quot ſunt media aſſumta ad probandum in enunciationibus, quæ præcedunt cooclusionem. Itaque ille, quem inuio hujus partis memoravimus ex Leibnitio, tres continet ſyllogiſmos, quorum media ſunt *eſſe in ſpatio*, *poſſe eſſe in alio ſpatio*, *mutare ſpatium*. Ducitur autem initium ab enunciatione ſecunda, cui ſubjicitur prima, hoc modo: *Quod eſt in ſpatio, poteſt eſſe in alio ſpatio; quodlibet corpus eſt in ſpatio; ergo quodlibet corpus poteſt eſſe in alio ſpatio*. Tum incipitur a tertia: *Quod poteſt eſſe in alio ſpatio, poteſt mutare ſpatium; quodlibet corpus poteſt eſſe in alio ſpatio; ergo quodlibet corpus poteſt mutare ſpatium*. Poſtea incipitur a quarta: *Quod poteſt mutare ſpatium, eſt mobile; quodlibet corpus poteſt mutare ſpatium; ergo quodlibet corpus eſt mobile*.

Alii aliter retexunt. Conſtruunt enim primum ſyllogiſmum ex complexione, & enun-

nunciatione, quæ proxime antecedit: reliquos vero, qui ex aliis enunciationibus fiunt, appellant Proſyllogiſmos; quibus utitur diſputator ad probandam aſſumtionem principis ſyllogiſmi. Eodem incidunt.

Hæc placuit ad vivum reſecare, ut perſpicue appareret, in quo vis ſita ſit argumentationis hujus; & quomodo refelli poſſit, cum captioſe effertur: ne quis ſibi perſuadeat, cum audit, Soritas *inexplicabiles* eſſe, genus eſſe unum latens in artificio Sophiſtarum, cujus nulla ſit expediendi ratio. Proxima ſchola de *Pſeudomeno*, quod eſt alterum *inexplicabile*, non minore diligentia diſputabimus. Adeſte frequentes ac benevoli; ſiquid a nobis conferri judicatis ad res tam difficiles illuſtrandas.

DE

DE PSEUDOMENO
Acroaſis III.

H A B I T A

MENSE NOVEMBRI

MDCCXXVI.

NOn dubito, pleroſque veſtrum promiſſi mei expectatione commotos in hunc locum veniſſe, ut de *Pſeudomeno*, quod eſt alterum inexplicabile, aliquid audiant; flagitaturos acerbe, ſi hanc argumentandi formam, quæ mihi certe multo difficilior in ipſa tractatione viſa eſt, quam ioitio putabam, in ſuis tenebris ac ſilentio relinquere velim. Quamquam, quod fieri in publici
Famil. l. 3. ep. 8. muneris promiſſione Cicero ſcribit', ut ne populus quidem niſi concitatus flagitet, id multo magis in litteris uſuvenit, in quibus nondum fortaſſe repertus eſt, qui tanrum præſtiterir, quantum promiſit. Ita facti comparatique ſumus, quicumque litterarum ſtudiis operam damus (¿quod nolim quiſpiam de ſe dictum putet) ſed certe ita facti comparatique ſumus, ut multa identidem polliceamur, atque adeo parata jactemus; ſubmit-

mittamus, qui ſe vidiſſe dicant, & rumores in vulgus ſpargant; eum librariis & glutinatoribus impenſarum rationem ineamus; principes viros fatigemus, ut ſibi dicari patiantur; totum denique orbem moliminis admiratione ſuſpenſum per inania lactemus. Interim, ut ſunt humana omnia, res in oblivionem abit; & fruimur fama ſine experimento comparata. Quotus enim quiſque in talia inquirit? Quis eſt unus ingenii tam difficilis, ut fidem publice datam ſibi inter omnes exſolvi curet? Alii ignorant, alii credunt, alii diſſimulant; annus vertitur, ſatis eſt. Hæc ego cum reputarem quotidianis exemplis explorata, ea ſchola, quæ *Soritis* explicationem conſecuta eſt, nonnulla de *Pſeudomeno* dedi, & ea quidem ejuſmodi, ut auribus hominum non indigna judicarem, ſed oculorum judicio, pro ea, quæ nunc eſt, reprehendendi libidine, committere non auderem. Excurrit ſpatium illud, & more vacavimus. Sed jam mihi ſtudia reperenti redit in mentem pollicitatio. Et quamvis conatum omnem adhibuerim, ut animum ab hac cogitatione averterem; ipſe me tamen vincere nequivi, ut fidem fallerem in concione obſtrictam: quæ fides profecto ſi a litterarum provincia repellitur, quid eſt reliquum niſi ut apud barbaros ſedem quærat & domicilium, in quo conſiſtat? Quocumque igitur res cadat, rurſus de *Pſeudomeno* dicere aggredior, ſtatim emiſſurus, quæ dixero; ſpinoſa illa quidem, & pro ſæculi mo-

re

re nimis arida, ſed tamen ex ipſis diſciplinæ noſtræ viſceribus ducta, & cum illis, quæ de *Sorite* diſputavi, valde conjuncta. Video futuros eſſe aliquos, qui hanc ariditatem nobis objiciant; quorum maledicta vitare numquam poterimus, niſi, quod tacite poſcunt, nihil omnino ſcribamus. Nam Orationes cum haberemus, & pro illo popularis facultatis ingenio ubertatem & copiam ſequeremur, iſti ipſi, quaſi nimia redundantia obruti, jejunitatem & famem a nobis requirebant. In quo ſane illud ſignificabant, quod ipſi quoque Ciceroni contigit (ut eſt in procemio ſecundæ Tuſculanæ) ſe nihil probare velle, quod æmulari non poſſent. Quod igitur tunc adjutore populo fecimus, ut paucorum convicia ex abdito in nos jacta contemneremus, idem nunc multo alacrius publico judicio muniti faciemus; illud reputantes, ſatis ſuperque laudis Logico eſſe, ſi non omnibus liberalitet eruditis hac tempeſtate diſpliceat. Sed jam pro conſuetudine noſtra agamus quod inſtat.

Pſeudomenon, ſi Laertio credimus, Eubulides invenit, patria Mileſius, Euclidis Dialectici diſcipulus, & quod ad ejus laudem in primis facit, Demoſthenis Oratoris magiſter. Cicero de Divinat. l. 2. c. 4. Græcam hanc vocem interpretatur *Mentientem*, nomine ducto a roateria, ex qua fieri ſolebat iſtiuſmodi fallacia. Formula interrogationis eſt apud Gellium lib. 18. c. 2. *Cum mentior, & mentiri me dico, mentior,*

an

an verum dico ? Nullus eſt nodus in vulgari Dialectica, qui paucioribus egeat. Nam ſi quis ita rogetur ex turba iſta, procul dubio reſpondebit: *Cum mentiris, & mentiri te dicis, mentiris, & verum dicis*. Etenim qui mentitur, mentitur; idem tamen, cum dicit ſe mentiri, in hoc non mentitur. At ſi nihilo plus dicunt, non video, cur tam multi de *Mentiente* libri ſcripti fuerint, ut auctor eſt Seneca epiſt. 45. Ita ne vero tam levem captiunculam Chryſippus inexplicabilem vocat, & cum *Sorite* conjungit, tamquam cum Scylla Charybdim? Cur non poterat ipſe quoque notiſſimis formulis rem expedire? Miſeret me Philetæ illius Coi, qui ob nimium in re tantula ſtudium tabo correptus, fatis ceſſit. Quod certe non crederem, niſi & Heſychius traderet, & Athenæus in Dypnoſoph. l. 9. c. 14. inſculptum ejus monumento epigramma referret.

Ξεῖνε, φιλητᾶς εἰμι. λόγων ὁ ψευδόμενός με
ὤλεσε, ϗ νυκτῶν φροντίδες ἑσπέριοι.

Hoc eſt

Hoſpes, Philetas ſum. Perdidit me pſeudomenos,
Et nocturnum ſtudium ejus cauſſa ſuſceptum.

Hæc qui ſerio cogitare voluerit, facile ſibi perſuadebit, *Summuliſtas* noſtros (ſic enim ipſi ſe appellant) minime intelligere, quid ſibi velit *Pſeudomenos*, unde oriatur, aut quo ſpectet. Neque vero aliquid in illo eſt arcani, quo homines iſti tam acuti

pe-

penetrare oon poſſint, cum ego tam tardus verborum indagator mihi potuiſſe videar: ſed io hac ignoratione verſantur, quia Ciceronem, qui iſta unus ferme explicat, vel contemnuot tamquam Grammaticum, vel non intelligunt, quod latine loquatur. Tota igitur *Pſeudomeni* difficultas, ut ex ejus libro de Fato, & ex Academica quarta colligitur, in eo poſita erat, quod veteres Dialectici ex ſchola Euclidis, atque adeo etiam novi ex Zenonis Citieji diſciplina, ratum decretumque haberent, pronunciatum omne aut verum eſſe, aut falſum; nihilque admitterent, quod eſſet ἀδιάφορον, & in partem utramque verti poſſet. Nam *ſi aliquid* (ajebant) *in loquendo nec verum, nec falſum eſt, certe id verum non eſt: quod autem verum non eſt, qui poteſt non falſum eſſe? aut quod falſum non eſt, qui poteſt non eſſe verum?* Cootra Academici, ut totum hoc Dialecticæ fundamentum convellerent, ex formula interrogantes, quam paullo ante recitavi, quædam enunciata colligebant, quæ oec accipi poſſent tamquam vera, nec rejici tamquam falſa. Hujuſmodi erat iſtud: *Si te mentiri dicis, vereque dicis te mentiri, verum dicis*. Siquis enim quod ita eſſet pronunciatum, verum dixiſſet, ita repellebatur: Si dicis nunc lucere, verumque dicis, lucet; ergo ſi dicis te mentiri, verumque dicis, mentiris. Quo modo verum eſt unum, alterum quoque debet eſſe verum. Ex primo enim fit hæc concluſio: ſi lucet, lucet; lucet autem; lucet igitur.

tur. Ex altero fit illa: ſi mentiris, mentiris; mentiris autem, mentiris igitur. Ipſa ratio connexi, cum conceſſeris ſuperius, cogit inferius concedere; & ſi vis concluſionis valet, in utroque valet. Quod ſi Dialecticus ex hac parte dejectus, in alteram migraſſet, ſuumque illud enunciatum falſum dixiſſet, ſtatim Carneades locum ab illo deſertum occupabat, & connexo æque firmo defendebat, ita ferme: Si quis ſe mentiri dicit, cum revera mentiatur, verum dicit; tu autem te mentiri dicis, cum revera mentiaris; verum igitur dicis. Aut omnis tollenda erat concludendi ars, aut quod ita concluſum eſſet, concedendum. Quapropter ad incitas redacti Dialectici, nihil affirmare in re tam ancipiti pronunciare audebant; ſed poſtulabant, ut hæc exciperentur tamquam inexplicabilia. Accipite ipſa Ciceronis verba, quæ ſunt in Academ. 4. c. 29. *Nempe fundamentum Dialecticæ eſt, quidquid enuncietur, aut verum eſſe, aut falſum. Quid igitur? Hæc vera, an falſa ſunt?* Si te mentiri dicis, idque verum dicis, te mentiri; verum dicis. *Hæc ſcilicet inexplicabilia eſſe dicitis: quod eſt odioſius, quam illa, quæ nos incomprehenſa, & non percepta dicimus. Sed hæc omitto; illud quæro, ſi iſta explicari non poſſunt, nec eorum ullum judicium invenitur, ut reſpondere poſſitis, vera ne, an falſa ſint, ubi eſt illa definitio, effatum eſt id, quod aut verum, aut falſum ſit?* Ecce vobis, Auditores, quidquid momenti in *Pſeudomeno* eſt, in quo magnum præſi-

dium

dium Academici ponebant diſciplinæ ſuæ. Nam uno convulſo, nulla ratio eſſe videbatur, cur ſtarent effata reliqua.

Siquis a nobis petat, ex his anguſtiis qua ratione poſſit evadere, reſpondemus, Dialecticam verborum formam a rerum materia ſeparandam eſſe. Nam hæc quidem ingenio non hebeti ſtatim ſe manifeſtat; illa inexplicabilis eſt. Itaque ad eam differendi legem, per quam vetabatur, ex Dialecticis repagulis exire, id quoque additum erat, ut ſcribit Gellius l 16. c. 2. *non eſſe hujuſmodi interrogationibus reſpondendum*. D. Hieronymus per hæc aliquando tentatus, clavum clavo truſit: quod eſt laudabilius, quam ſilere & excipere. Contendebat videlicet, Epiſcopum Carterium unius uxoris virum dici debere, quamvis præter illam, quacum vivebat, aliam habuiſſet ante baptiſmum. *Suſtinui*, inquit epiſt. 83. ad Oceanum, *Romæ a viro eloquentiſſimo cornutum, ut dicitur, ſyllogiſmum, ut quocumque me verterem ſtrictius tenerer. Uxorem, inquit, ducere peccatum eſt, an non? Ego ſimplex, & qui inſidias vitare neſcirem, dixi non eſſe peccatum. Rurſum aliud propoſuit. In baptiſmate bona opera dimittuntur, an mala? Et in hoc eadem ſimplicitate reſpondi, peccata dimitti. Cum me ſecurum putarem, cœperunt mihi hinc inde cornua increſcere, & abſconditæ prius acies dilatari. Si, inquit, uxorem ducere non eſt peccatum, baptiſmus autem peccata dimittit, quidquid non dimittitur, reſervatur. Illico mihi, quaſi a fortiſſimo pugile percuſſus eſſem,*

ante

ante oculos caligo obverſari cœpit ; ſtatimque recordatus Chryſippei ſophiſmatis , ſi te mentiri dicis, idque vere dicis, mentiris, *& in memet reverſus , converti in adverſarium propoſitionis ſtropham. Quæſo, inquam , te ut reſpondeas. Baptiſmus hominem facit novum , an non? Vix dedit , quod novum faceret , gradatim intuli: ex toto novum facit , an ex parte ? Reſpondit ex toto . Deinceps interrogavi: Nihil ergo veteris hominis in baptiſmate reſervatur? Movit caput . Cœpi protinus texere . Si baptiſmus novum hominem facit, & ex toto novum facit , nihilque in eo veteris hominis reſervatur , non poteſt novo imputari , quod in veteri quondam fuit* . Hæc D. Hieronymus , qui nobis anſam præbet *Pſeudomeni* longius dilatandi.

Hoc igitur nomine cavillationes illæ omnes ſignificari ſolent, ex quibus contrarium ſequitur . Quo in numero eſt modus quidam , qui *κυριεύων* a Græcis dicitur , a Latinis *Dominans* . Ejus vim & rationem magni quidam viri cum quærerent , *Dominantem* appellarunt fallaciam illam , qua uſus Diophantus contendebat, quæ ſibi probarentur, probari Athenienſibus omnibus . Sed totum illud argumentationis genus ad ſpeciem quamdam *Soritis* pertinet , quam nos anno ſuperiore dedimus , & explicabilem eſſe oſtendimus . Aliis in mentem venit, appellationem ducere a Catonis Senioris dicto , quod eſt apud Plutarchum in Roman. Apophtegm. *πάντες ἄνθρωποι τῶν γυναικῶν ἄρχουσιν , ἡμεῖς πάντων ἀνθρώπων , ἡμῶν δὲ αἱ γυναῖκες. Omnes homines dominantur feminis ,*

D nos

nos omnibus hominibus, *nobis feminæ*. Ex quo effici videbatur, Romanos dominari, & non dominari; ob eam ſcilicet cauſſam, quod nimia eſſet in civitate ſeminarum auctoritas; quam Cato cum ferre non poſſet, cavillando caſtigabat. Verum me aſſenſum ſuſtinere cogit Arrianus, qui ad Epitectum lib. 2. c. 19. ſcribit, *Dominantem* ortum eſſe ex diſputatione περὶ τῶν δυνατῶν; quamvis nec ſatis rem explicet, nec idoneam nominis cauſſam referat. Præterquamquod non tantæ ſunt in Catonis dicto præſtigiæ, ut & difficillimæ intelligentiæ ſophiſma dici debeat, quemadmodum *Dominans* dicitur a Plutarcho non ſemel; & ea litterarum monumenta capere poſſit, quæ a Philone & Heliodoro de *Dominante* relicta ſunt, ut narrat Themiſtius in Orat. 14. Sed erit nobis de re hac tota diſputandi locus in Acroaſi de *Ignava ratione*.

Hactenus de fallaciis, quæ ex eodem contrarium efficiunt. Proxime ſequuntur illæ, quæ contrarium efficiunt ex contrario: cujuſmodi genus Rhetores appellant ἀσύστατον, quaſi *ſtatum non conſiſtentem*. Exemplum dabit Lactantius libro Divin. Inſtit. 3. c. 6. *Somniavit quidam, ne ſomniis crederet. Si crediderit, tum ſequitur, ut credendum non ſit: ſi non crediderit, tunc ſequitur, ut credendum ſit.* Bene habet, quod aliæ non deſunt cauſſæ, cur ſomniis neganda ſit fides. Ceterum ipſa concluſio contorta & perplexa eſt; ſed eadem tamen ita otioſa, & frugis vacua, ut in gravi diſciplina contemni poſſit,

ſit, niſi porro pergat, & in ipſas quoque ſacras litteras impetum faciat. Nam eodem modo ludunt in Epimenidis dicto apud D. Paullum epiſt. ad Tit. c. 1. *κρῆτες ἀεὶ ψεῦσται. Cretenſes ſemper mendaces*. Cum enim ipſe quoque Epimenides Cretenſis fuerit, ſequitur ipſum quoque fuiſſe mendacem; ac proinde falſum protuliſſe, cum dixit, Cretenſes mendaces eſſe. Ex quo fit, Cretenſes, ſi ſunt mendaces, non eſſe mendaces. Haud aliter illud, quod eſt in Pſalm 115 *Omnis homo mendax*, in ipſum Davidem verti ſolet. *Si enim omnis homo mendax* (inquit D. Gregorius l. 22. Moral. c. 16.) *ergo & tu; falſaque jam erit ſententia, quam mendax ipſe protuliſti. Si vero ipſe non es mendax, vera jam ſententia non erit*. Verum iſtiuſmodi pronunciata moralia ſunt, non naturalia & neceſſaria; ideoque etiam mendax interdum vera loquitur, quamvis plerumque falſa. Hoc modo *invidi*, ut ſcribit Cicero in Tuſcul. 4. c. 12. *& malevoli, & lividi, & timidi, & miſericordes dicuntur, quia proclives ad eas perturbationes, non quia ſemper feruntur*. Gregorius tamen aliter Prophetam defendit, quem putat divino afflatum ſpiritu ita pronuntiaſſe. *Notandum*, inquit, *quod præmittitur*, Ego dixi in exceſſu mentis meæ. *In tantum igitur & ipſe mendax, in quantum homo; in tantum autem omnino non mendax, in quantum per exceſſum mentis ſuper hominem*.

Nunc ſi tam late vagatur *Pſeudomenos*, ut neque D. Paullo, neque Davidi parcat,

nemini mirum videri debet, ſi ipſos quoque Juriſperiros implicare poteſt, & judicia turbare. Prodeat in medium Africanus, qui hæc habet leg. 88. Dig. ad leg. Falcid. *Qui quadringenta habebat, trecenta legavit: deinde fundum tibi dignum centum aureis ſub hac conditione legavit, ſi legi Falcidiæ in teſtamento ſuo locus non erit. Quæritur quid juris. Dixi ἐκ τῶν ἀπόρων hanc quæſtionem eſſe; qui tractatus apud Dialecticos τῷ ψευδομένῳ dicitur. Etenim quidquid conſtituerimus verum eſſe, falſum repericitur. Namque ſi legatum tibi datum valere dicamus, legi Falcidiæ locus erit, ideoque deficiente conditione, non debebitur. Rurſus ſi quia conditio deficiat, legatum valiturum non ſit, Legi Falcidiæ locus non erit, ideoque legatum debebitur.* Tulerat enim legem P. Falcidius, ut hæres præter modum legatis oneratus ea minueret, ſibique partem quartam bonorum acciperet. Hinc Sophiſticæ technæ: quarum vitium cognoſcebat quidem Africanus, ſed quemadmodum præſtigiatorum ludibria cognoſcuntur, quibus nos falli certo ſcimus, at quomodo fallamur, explicare non poſſumus. Itaque omiſſa verborum controverſia, *Cum voluntatem*, inquit, *teſtatoris eam fuiſſe appareat, ut propter tuum legatum cæterorum legata minui nollet, magis eſt ut ſtatuere debeamus, tui legati conditionem defeciſſe.*

Ad hunc locum ſimile quippiam Cujacius movet. Quærit enim, *utrum parendum ſit reſcripto Principis ſine ſubſcriptione, quo vetat, ne reſcriptis ſine ſubſcriptione pareatur.* Si reſpon-

pondes, parendum eſſe, ſequitur non eſſe parendum; quia damnat reſcripta ſine ſubſcriptione. Sin autem dicis, non eſſe parendum, jam pares; quandoquidem hoc ipſum eſt, quod imperat, ne pereatur. *Verum*, inquit idem, *rem explicat voluntas Principis, quæ eſt ut deinceps reſcriptis non pareatur ſine ſubſcriptione, atque ideo huic pareatur.*

Alciatus etiam ἀντιστρέφον ad *Pſeudomenon* revocat. Eſt autem ἀντιστρέφον adverſari Dilemma, quod in ipſum rejicitur. Nam utrinque pariter valet, & ancipitem afferr reſpondendi curam. Latini non inſcite *Reciprocum* dicunt. Omnium autem vulgatiſſimum eſt illud, quo uſum ferunt Evathlum adoleſcentem adverſus Protagoram magiſtrum ſuum, Sophiſtarum facile principem. Cum enim Evathlus decem millia cum eo pactus eſſet, dimidium hujus pecuniæ ſtatim dedit; reliquum vero ſe daturum promiſit, quo primum die cauſſam oraſſet ac viciſſet. Sed cum cauſſas numquam reciperet; idque facere videretur, ne reliquam mercedem magiſtro ſolveret, eum Protagoras in judicium rapuir. Cumque ante judices ſtetiſſet, litem conteſtaturus, Diſce, inquit, ſtultiſſime adoleſcens, quicum tibi res ſit: Sive enim hodie contra te pronunciatum erit, ſive pro te, dabis quod peto. Nam ſi contra te, merces mihi ex ſententia debebitur, quia ego vicero: Sin autem pro te, debebitur ex pacto, quia tu viceris. Itaque aut in damnationem, aut in conditionem incides. Ad hæc Evathlus,

Placet mihi, inquit, victoriæ omen capere ex hoc ipſo argumento, in quo te vincam. Diſce igitur tu quoque, Magiſter optime, quicum tibi res ſit. Sive hodie contra me pronunciatum erit, ſive pro me, non dabo, quod petis. Nam ſi pro me, nihil tibi ex ſententia debebitur, quia ego vicero: ſin autem contra me, nihil tibi debebitur ex pacto, quia non vicero. *Tum judices* (inquit Gellius l. 5. c. 10.) *dubioſum hoc & inexplicabile eſſe, quod utrimque dicebatur, rati, ne ſententia ſua, utramcumque in partem dicta eſſet, ipſa ſe reſcinderet, rem injudicatam reliquerunt*. Suidas idem refert de Corace, & Tiſia ejus diſcipulo; aitque nihil aliud judices pronunciaſſe, niſi κακοῦ κόρακος κακὸν ὠὸν, ideſt *mali corvi malum ovum*: quod poſtea in proverbium abiit. Illud ſcilicet ſignificare voluerunt, ex malo præceptore malos prodire diſcipulos. Id ita verum eſt atque exploratum, ut inſani ac furioſi habendi ſint parentes illi, qui cum poſſint, optimos præceptores non deligunt ac probatiſſimos, quibus pignora committant ſua.

Aliam non diſſimilis notæ controverſiam ponit Gellius l. 9. c. 16. ſumtam ex Plinio ſecundo. *Vir fortis præmio, quod optaverit, donetur. Qui fortiter fecerat, petiit alterius uxorem in matrimonium, & accepit. Is deinde, cujus uxor fuerat, fortiter fecit. Repetit eamdem hoc argumento: ſi tibi placet lex, redde; ſi non placet, redde*. Nam ſi prior ille vir fortis legem probabat, reddere debebat uxorem poſteriori, qui fortiter fecerat. Si

non

non probabat, reddere nihilominus debebat, quia ſine cauſſa abſtulerat. Animadvertit Gellius, repelli potuiſſe poſteriorem virum fortem reciproco dilemmate ita ferè: *Si tibi placet lex, non reddo; ſi non placet, non reddo. Nam ſi legem probas, jure quæſitam uxorem retineo; ſi non probas, non habes repetendi cauſſam.*

Sed ne ἀντιστρέφοντα omnia ſoto teneri videantur, ex his finibus exeamus; ſitque exempli loco dictum quoddam ſive Biantis, ut ſcribit Gellius, ſive Bionis, ut Diogenes Laertius. Rogatus igitur hic, quicumque tandem fuerit, num præſtaret uxorem ducere, ita reſpondit: *Aut pulcram duces, aut deformem. Si pulcram, habebis communem; ſi deformem, habebis inviſam.* Dicam Græce: nam urbanitas multo maxima hujus ſententiæ in verbis eſt. ἤτοι καλὴν ἕξεις, ἢ αἰσχράν. εἰ καλὴν, ἕξεις κοινήν· εἰ δὲ αἰσχρὰν, ἕξεις ποινήν. Magnum ſane cælibis vitæ ſolatium. Sed ajunt, reſponſum hoc ita fuiſſe reciprocatum ab eo, qui rogaverat: *Uxor, quam ducere rogito, vel erit pulcra, vel deformis; ſi pulcra, non erit inviſa; ſi deformis, non erit communis.* εἰ μὲν καλὴν ἕξω, οὐχ ἕξω ποινήν. εἰ δὲ αἰσχρὰν, οὐχ ἕξω κοινήν. Phavorinus vitium hujus argumenti in eo eſſe docet, quod tertium quiddam ſit inter duo hæc, quæ disjunguntur, cujus rationem, qui ita pugnabant, perſpectam non habuerunt. Nam inter pulcram feminam, & deformem media quædam forma eſt, quæ & a nimiæ pulcritudinis periculo, & a ſummæ deformi-

taris odio vacat. Formam hanc mediam Phavonnus non inepte appellat *uxoriam*; Ennius in Menalippæ Tragœdia dixit *ſtatam*. Scribit enim, eas fere feminas incolumem pudicitiam ſervare, quæ *ſtata* forma ſunt. Hinc habetis, non quodlibet reciprocum dilemma æque intercludere reſpondentem; ſed eſſe nonnulla, quæ medium quoddam inter cornua, ut ita dicam, effugium præbent.

Lucianus in *Sectarum Auct.* ad eamdem hanc inexplicabilium claſſem referre videtur fabulam Egyptiacam, quam ipſe κροκόδειλον vocat, Clemens Alexandrinus lib. 5. Strom. κροκοδείλινον λόγον, Quinctilianus lib. 1. Inſt. cap. 10. *Crocodilinam*. Eſt autem hujuſmodi. Fingitur mulier ad Nili ripam ablarum ſibi filium petere a Crocodilo, cui ille ſe redditurum promittit, ſi diviner, num redditurus ſit. Mulier igitur, *non mihi*, inquit, *reddes*. Tum ei Crocodilus: *Ut verum dicas, non reddam; neque reddere debeo, ſi dicis falſum, quia non pares conditioni*. Ar Mulier, ex contrario convertens argumentum, reponit: *Si verum dixi, ex pacto reddere debes. Falſum autem me dixiſſe, evincere non potes, niſi reddas*. Doxipater Græcus Aphrhonii enarrator docet, formam hanc argumentandi vocari a Græcis πρίονα, ideſt *ſerram*; quod eam diſputantes veluti *ſerram* inter ſe reciprocent.

Verum de *Pſeudomeno* plura dixi, quam volebam. Quamquam res eſt ejuſmodi, ut etiam qui nimium dicit, non omnia tamen dicat.

dicat. Multæ undique incurrunt eruditiones ex vetuſta ſapientia, quæ ſi paucis verbis comprehendantur, obſcuræ ſunt, minimeque delectant; ſi late fuſeque tractentur, temporis occupant pluſquam ſatis. Ego totum id temperare conatus ſum, & modo quodam coercere; ne auditores tam benevolos primo hoc die, in quo reliquorum omen eſt, ad faſtidium detinerem.

DE ACHILLE

Acroaſis IV.

HABITA
MENSE NOVEMBRI
MDCCXXVII.

Publice docendi onus, quod menſe Majo ad reficiendas animi corporiſque vires depoſuimus, nunc rurſus, quod bene vertat, alacres erectique ſubimus. Quamvis autem ipſa rei natura quodammodo poſcat, ut per plana & facilia, tamquam per gradus quoſdam, intermiſſa repetentes, ad altiſſimas contemplationes paullatim aſcendamus; attamen doctorum virorum frequentia, qua locus hic auſpicii gratia his diebus celebrari ſolet, non patitur, ut vulgare aliquid & commune afferamus, daturi abſtruſa & recondita, cum nec ſatis multos, nec ſatis idoneos habebimus auditores. Ego enim cum præcepta dicendi omnia magni facio, & quantum per me licet, ubique retineo, tum nullum exiſtimo perpetuum firmumque eſſe præter illud, ut apte dicatur ad eos, qui audiunt.

Vi-

Video, quid poſtulet concio hæc, quæ certe non conveniſſet, ſi quid a nobis exiturum putaſſet ex plebejo illo & expoſito quæſtionum Logicarum promtuario, quod jamdiu ſtudia hæc noſtra in magnum contemtum ac prope faſtidium adduxit. Inceptam igitur abhinc biennio de Inexplicabilibus diſputationem perſequimur; ut partem hanc totam in Græca diſſerendi ratione latentem ad ſcholarum noſtrarum uſum producamus: ſi modo ſcholæ noſtræ rerum ac verborum κακοζηλίαν ſuperioribus annis ſuſceptam abjicere poſſunt, & ad antiquum ſplendorem redire. Scio equidem, duo tantum eſſe ſophiſmatum genera, quæ nomine veluti proprio inexplicabilia a Cicerone & Gellio vocantur, Soritem, & Pſeudomenon: ſi quis tamen orbem Philoſophicum obire voluerit, multa inſuper inveniet, quorum non tam forma, quam materia, ideſt non tam verborum, quam rerum ipſarum pugna explicari nullo modo poſſe videtur, & extra controverſiam poni. Hujuſmodi eſt in primis *Achilles*, quo argumento veteres Phyſici, Zenone duce, motum tollere conabantur. Ac nos, quibus firmum decretumque eſt a Dialectica provincia numquam diſcedere, de Phyſica hac difficultate verbum nullum faceremus, niſi eam Dux ipſe noſter & diſputandi Magiſter Ariſtoteles in libro Topicor. 1. c. 11. memoraſſet. πολλοὺς (inquit) λόγους ἐναντίους ἔχομεν ταῖς δόξαις, ὧν χαλεπὸν λύειν, καθάπερ τὸ Ζήνωνος, ὅτι οὐκ ἐνδέχεται κινεῖσθαι, οὐδὲ τὸ στάδιον διελθεῖν,
ideſt,

ideſt, *multas habemus rationes communibus judiciis oppoſitas, quas ſolvere difficile eſt: cujuſmodi eſt illa Zenonis, non eſſe motum, neque percurri ſtadium poſſe*. Habetis, in quo hodierna ſchola verſari velim: & licet, qua eſtis intelligentia, quanti hoc ſit, ipſi per vos cognoſcatis; attamen neſcio quid amplius polliceri auſim, quam conjicere cogitando poſſitis. Explicate atque excutite ingenia veſtra; quidquid afferam, qualecumque ſit, undecumque ſit, diligenter expendite: ac ſi quid forte a communi hominum ſenſu & experientia recedere videbitur, nolite antea condemnare, quam reputaveritis, viro ſapienti nihil temere pronunciandum eſſe, præſertim adverſus illos, qui in naturæ contemplatione tota vita verſati, ingentem doctrinæ famam ſibi compararunt, & in illa totius ſapientiæ patria (Græciam dico) familiam duxerunt.

Achilles igitur, ſi noſtros audimus, ſophiſma eſt, quod verborum ambiguitate ingenia minus promta ludificat: at, ſi Zenonem conſulimus, firmiſſimum argumentum eſt, quod neceſſaria conſecutione efficit, nihil moveri. Ego & inſtituto loci hujus, & quadam quaſi animi anticipatione Ariſtoteli addictus (quod multi pro ſæculi more ſibi turpe putant) non ſolum dico, dari in natura motum, ſed hoc tamquam philoſophandi principium pono. Attamen non auſim, quod turba ſolet, Zenonem contemnere ut nugacem, tum ipſius cauſſa, tum maxime quod videam, Xenopha-

nem,

nem, Parmenidem, & Meliſſum in eadem opinione fuiſſe; quam deinde Stilpo, & omnes Megarenſes Philoſophi ſecuti ſunt. Habetis igitur non auctorem unum, ſed multos, eoſque non gregarios, ſed principes, & magnarum ſectarum ductores, qui conjunctis viribus defendunt, ut refert Ariſtocles apud Euſebium de præparat. Euangel. lib. 14. c. 17. & Ariſtoteles noſter l. 3. de Cœl. c. 1. quidquid eſt, unum tantum eſſe; generari nihil, nihil interire; moveri omnino nihil; ſed dumtaxat ita nobis videri.

Ex hac ipſa doctrina, ſi recte conjicio, Scepticorum familiæ ortæ ſunt; quæ cum ex una parte ſenſibus omnibus motum percipetent, ex altera vero argumentis motum oppugnantibus reſpondere non poſſent, eo demum venerunt, ut nihil affirmarent. Cum enim apud eos, qui Dogmatici dicuntur, nihil certius ſit, quam motus; ſi hic ipſe labat, & a fallacis liberari non poteſt, quid eſt reliquum, inquiunt, niſi ut in re omni aſſenſum ſuſpendamus? Ergo ſi rationes conferre volumus, ex immenſo illo ſectarum numero, quæ varias philoſophandi rationes injerunt, ſoli Peripatetici, Stoici, & Epicurei motum admiſerunt. Quod quidem iccirco præmittere volui, ne oſcitantes tamquam in captiuncula, Zenonis diſputationem adverſus motum excipiatis; aut, quod Diogenes fecit, abire incipiatis.

Princeps igitur argumentatio, qua Zeno ad

ad motum labefactaodum utebatur, *Achilles* dicta eſt, noo tam quod validiſſima eſſet, quam quod ab Achillis velocitate ejus ratio & figura duceretur. Ita enim diſputabat: ſi motus eſt, velociſſimus homo, cujuſmodi Achilles fuiſſe fertur, comprehendere curſu teſtudinem nequit. Nam ſit Achilles decuplo velocior teſtudioe; ſpatiumque decurrendum ſit ſtadium: Achilles collocetur io principio, teſtudo in medio; & ex ſuo uterque loco moveantur: quo tempore Achilles veniet ad medium, teſtudo decimam alterius dimidii partem conficiet, ideoque præibit. Rurſus moveantur: dum Achilles decimam hanc partem percurret, teſtudo alterius decimæ decimam abſolvet, eumque præcedet; atque ita deinceps in infinitum: quia, quæ moveotur, intervallis moventur; quæ intervalla, quantumvis exigua, iofinite dividi poſſunt. Achilles igitur, qui toties ποδώκης ab Homero dicitur, numquam teſtudinem aſſequetur. Quod ſi hoc tam abſurdum admitti non debet, oportet excludere motum; & conſtituere, tale quippiam nobis apparere, quod revera non eſt.

Multa præterea ſont, quibus Zeno motum evertere nitebatur, eaque inexplicabilia: at nos illa tantum perſequi volumus, quæ ad *Achillis* confirmatiooem ſpectant eodemque revolvuntur. Addebat igitur Philoſophus hic: ſi quid movetur, alicubi incipit, alicubi deſinit; ſed cum ſpatium quodlibet ſit infinite dividuum, nihil in eo primum,

mum, nihilque poſtremum reperiri poteſt; ſatius eſt igitur ut dicamus, non eſſe in natura motum, ſed ſpecie quadam & imagine falſa ſenſibus noſtris illudi. Huic parum diſſimile eſt illud, ſi quid movetur, pergere a termino in terminum; at in medio ſpatio infinitæ ſunt partes, infinitum autem finito tempore pertranſiri nequit; nihil igitur movetur.

Tota hujus argumentationis vis in eo ſita eſt, ut videtis, quia intervallum quudlibet infinite ſecari poteſt; quod Stoici & Peripatetici communi conſenſu docent. Epicurei, ut ex his Zenonis plagis ſe ſe expedirent, ſtatuerunt, eſſe aliquid in natura minimum, in quo diviſio conſiſtat, nec porro pergat. At aſiunde capiuntur. Quia ſi minima hæc extenſione carent, nihil umquam extenſum facient; ſin autem extenſione prædita ſunt, procul dubio figuram aliquam parteſque habent, ideoque dividi poſſunt. Hæc ita multis rationibus explicari ſolent ac roborari, ut nullum Epicureis effugium relinquant. Præterquamquod ne ita quidem Achilles evertitur. Nam, utcumque teſtudo tarda ſit, certe unum ex minimis Epicureis quolibet momento decurret, quo nihil poteſt minus: at ne Achilles quidem quolibet momento plus minimo decurrere poteſt; aliter uno tempore eſſet in duobus locis: teſtudo igitur, ſi ſemel præceſſit, ſemper præcedet.

Reliqua philoſophantium caterva libenter concedit, intervalla quævis infinite ſecari

poſſe;

poſſe; quamvis ne illud quidem neget, hanc ipſam opinionem in multas graviſſimaſque incidere difficultates, ex quibus vix exitum reperire poteſt. Nos, qui ex his ſumus, videamus oportet, quomodo tueri motum in hac infinitate poſſimus, & Achillis incommoda ſuperare. Arma nobis præbet Ariſtoteles in lib Phyſicor. 6. c. 9. unde ipſa Zenonis argumenta ſumſimus. Docet enim, ſpatium, in quo aliquid movetur, eſſe infinitum non quantitate, ſed diviſione; id eſt non proprie & reipſa, ſed improprie & poteſtate quadam; quatenus, qualibet diviſione facta, rurſus quod remanet, dividi poteſt. Et quia tempus ipſum, quo motus fit, eodem modo dividuum eſt, ſequitur utriuſque partes ſibi inter ſe reſpondere. In hoc Ariſtotelis reſponſo nihil Ariſtotele dignum Zenonis ſectatores inveniunt. Nam primum quidem negant, tempus continere partes diviſione infinitas: ſiquidem temporis partes ita ſe habent, ut una ſit præterita, altera futura; quod autem præteritum eſt, dividi amplius nequit in id, quod erit; quod eſt futurum, dividi nequit in id, quod fuit. Deinde ad ſpatium quod attinet, ſi dividi, inquiunt, infinite poteſt, reipſa partes habet infinitas; ideoque proprie infinitum eſt. Ut partes ſint partes, non eſt neceſſe ut divellantur; quemadmodum ut totum ſit totum, neceſſe non eſt, ut partes ſibi invicem admoveantur & coaleſcant. Ita dicimus totum Philoſophorum genus, quamvis Philoſophi ſinguli loci ac temporibus di-

diſtent. Si partes ſeorſum conſiderentur, partes dicuntur; ſi in ſummam colligantur, dicuntur tntum. Nomina duo, res una atque eadem. Nugatur ergn, qui finitum quantitate dicit, infinitum diviſione. Neque enim diviſio partes facit, ſed jam factas ſecandn ſeparat. Mntus porro quaſi dividendn procedit; quandoquidem partes ordine metitur, neque ſecundam attingit, niſi primam attigerit.

Hæc vulgares diſputatores per ſuas fnrmulas *categorematice*, & *ſyncategorematice* tamdiu eludunt, donec cnncionem dimittant, officiis corrogatam, neque cogitantem quid dicant, modo dicant aliquid. At illi, qui ſani ſunt, & ſucum averſantur, hæc in naturæ arcanis recenſent, in quibus multa ſunt inenodabilia; ideoque poſtulant ut excipiantur. Nos Ariſtotelis noſtri doctrinam explicare & ſuſtinere conabimur; non quod in re tam difficili ſperemus aliquid, ſed ne locum ante pugnam tamquam milites nimis ignavi deſeramus. Atque illud quidem, quod de tempore adverſarii dicunt, non eſſe dividuum, niſi in futurum, & præteritum, leve admndum eſt, neque nnbis negotium exhibet. Nam (ut illa nmittam, quæ adverſus Chryſippeam hanc temporis diviſionem Plutarchus ſcribit in libro *de communibus notitiis contra Stoicos*) futurum in partes dividitur, quæ prius, & quæ poſterius advenient; præteritum in eas, quæ ante, & quæ poſtea præterierunt: neque ullus dividendi finis eſt, quia numquam

E de-

deveniṫur ad minima, quæ dividi hoc modo nequeant. At partes iſtæ ſive temporis, ſive motus, ſive intervalli, quomodo infinitum non faciant, cum ſint infinita quadam virtute dividuæ, hoc opus, hic labor eſt. Nobis ita videtur, qui dicit infinitum diviſione, ſeu poteſtate, non id dicere, quod terminis careat, ſed id, cujus termini inveniantur numquam. Dividi enim in partes infinitas nihil eſt aliud, quam dividi in tot partes, quot cuique placuerit; quotquot autem partes fiant, ſemper tamen finitæ numero erunt. Dicuntur igitur ea ratione infinitæ, quia qui eas facit, numerum non definit. *Ubi animus* (inquit Seneca Epiſt. 118) *aliquid diu protulit, & magnitudinem ejus ſequendo laſſatus eſt, infinitum cœpit vocari*. Eodem fortaſſe modo intelligi individua Epicureorum debent. Ubi enim eorum animus dividendo laſſatus eſt, individuum dicunt. Noluit nobis natura finium cognitionem largiri. Infinitum vocamus, quod animo exhaurire nequimus; individuum & inſecabile, quod ad extremum ſecantes, cogitatione defecimus. Utrimque porro abſurda, utrimque difficultates; quia noſtræ imbecillitatis nomina ad rerum naturam traducimus. In hujuſmodi infinito, quod non natura, ſed nos facimus, cuilibet promtum eſt, principium & finem reperire; quæ ipſa nomina humani arbitrii ſunt, & a noſtræ numerationis ordine pendent. Hoc & pertranſiri finito tempore poteſt, & quidem longe celerius ab Achille, quam a teſtudine.

Quod

Quod ſi quis tamen adhuc animi pendet, nec plane ſoluta Zenonis argumenta judicat; illud reputet, num dici poſſit, motum fieri per partes arithmetica ratione, non geometrica diſtributas, ideſt per certa & numerata intervalla pro varia ejus, quod movetur, celeritate. Nam ita quidem non eſt mirum, ſi Achilles cito comprehendit, & prægreditur teſtudinem; cum uterque ſpatium decurrendo metiatur, non per partes ſubinde minores, ſed definitas, ſuiſque viribus reſpondentes. Divide, ut lubet, magnitudinem; perge ad extremas uſque particulas, quæ ſenſus fallant; nervos omnes cogitationis intende, ut minima quaque inventa quantitate, rurſus minorem ſumas; abi, ſi placet, ad infinitum: quid tum? Videturne tibi Achilles his legibus moderari greſſus ſuos, an per intervalla ejuſdem menſuræ ſtadium percurrere.

Non ignoro, quomodo Zeno premere nos atque urgere ex contrario poſſit: ſed hæc hactenus ſubtilia petentibus. Si quis contemplationes & acumina minus probat, habet a Diogene, quid ſequatur. Ille enim (ut refert Laertius l. 6. n 39.) contendente Philoſopho quodam ex Zenonis diſciplina, non eſſe motum, ambulare cœpit, atque ita non verbo, ſed facto adverſarium repulit. Modus hic declinandæ difficultatis fallax & ſophiſticus dicitur a doctiſſimo Baylio; quod peccet ignoratione elenchi. Cum enim Zeno, & qui ab eo erant, faterentur apparere motum, negarent autem reve-

ra eſſe, qui coram ambularet, non pervincebat ille quidem, ea moveri, quæ moveti videnrur, ſed quod non erat in controverſia, gratis confirmabat. Nos pro Diogene ſtamus, ejuſque reſponſum Philoſopho dignum cenſemus; ſi modo philoſophandi inſtituta diſtingnanrut, & ex ſuo quiſque judicetur. Ille enim cum veri judicia, quæ Græci κριτήρια dicunt, non in ratione, ſed in ſenſibus ponerer, apte & ex ſua diſciplina ſenſus evidentiam opponebat per rationum ambages diſputantibus. Concedebat, niſi fallor, tacita quadam confeſſione, Zenonis argumentum apud illos, qui omnia argumentis confici volunt, inexplicabile eſſe; idem tamen infirmum & inane apud illos eſſe oſtendebat, qui in tebus evidentibus tempus & opetam perdere nolunt. Id Diogeni familiare & uſitatum fuiſſe, non ad tempus quæſitum, duo vel in primis ſophiſmata ſignificant, quotum difficilis explicatio non erat, ſi otii cauſſa diſputare maluiſſet. Quidam illi ineſſe cornua affirmabat ita ferme: *Habes, o Diogenes, quod non amiſiſti; non amiſiſti cornua; habes igitur cornua*. Quid Cynicum reſpondiſſe putatis? Frontem perfricuit. Tum vero, ego, inquit, cornua non ſentio. Atque ita diſputationem abrupit, quam ceteroquin in horas producete poterat, ut homines noſtri ſolent rixandi periti. Haud alirer illum rejecit, a quo humanitate ſpoliabatur. Fuit enim pro ea cavillandi libidine, qui Diogenem in publico deambulantem, arque a-

liud

liud agentem ita ex improviſo aggredere- tur: *Quod ego ſum, tu non es; ego autem homo ſum; tu non es igitur*. Cui Cynicus nihil moratus, ſi invertas, inquit, dicendi modum, continuo ſequetur, te eſſe beſtiam. Neque vero Diogenes ignorabat, quomodo ambigua iſta ex legibus Dialecticis diſtinguerentur, ſed eludere malebat, & ridiculos facere, qui talia populo venditabant. Diogenis morem ſequebantur illi omnes, qui ſenſibus erant addicti, eorumque teſtimoniis judicia regebant ſua. Quam in rem illud nobis referre placet, quod contigit Diodoro Chrono, qui Zenonis dogmata mirum in modum excoluit & propagavit. Hic ita diſputare ſolebat, ut eſt apud Sex. Empiricum Pyrrhon. hypoth. lib. 2. c. 22. & lib. 3. c. 8 Quod moveri dicitis, vel movetur quo in loco eſt, vel in quo non eſt: non in quo eſt; nam ubi eſt, quieſcit: non in quo non eſt; nam ubi non eſt, nihil agit: quod igitur moveri dicitis, nequaquam movetur. Reſpondebant aliarum partium Dialectici, quod movetur, neque in loco, ubi eſt, neque ubi non eſt, moveri; ſed a loco in locum tranſire: proinde moveri nihil eſſe aliud, quam motum eſſe, & motum iri. At hinc Diodorus monſtra infanda oriri dicebat; videlicet eum, qui ambulat, ambulaſſe, & ambulaturum; qui cœnat, cœnaſſe, & cœnaturum; qui vivit, vixiſſe, & victurum: ex quo ſequitur, nullum neque principium, neque finem iſtarum actionum inveniri poſſe. Ha-

bebat in eo ſibi adverſarium, eumdemque amicitia conjunctum Herophilum Medicum, cujus ingenium hoc argumento noo ſemel turbarat, & confugere ad ſenſus coegerat. Sed cum eum aliquando domum ſuam advocaſſet, ut luxato ſibi humero opem ferret, reſponſum tulit ſuis cootentionibus dignum. Etenim Herophilus, viſo homine jacente, & ſuam fidem implorante, quid quereris, ioquit, vana ſpecie deceptus? Inſanis, bone vir. Nam vel humerus emotus eſt quo in loco erat, vel in quo non erat: non in quo erat; nam ubi erat, quieſcebat: non in quo non erat; nam ubi noo erat, neque agere, neque agi poterat. Atque ita diſcedere volebat, rarus deſerto humero, Diodori mentem ſanari poſſe. Sed cum deiode cogitaſſet, morbos iſtiuſmodi (ſic enim ipſe appellabat) inſanabiles eſſe, qua potuit, Amico conſuluit.

Redeamus ad *Achillem*. Hic igitur ſive explicabilis ſit, ſive inexplicabilis; cujus rei cauſſa neque cibum, neque ſomnum intermittere volo, ut ſolebat in hujuſmodi diſputationibus Pomponatius, certe ejuſmodi habitus eſt argumentandi modus, in quo multi gloriarentur. Quamvis enim ejus inventionis laudem Zenoni tribuant Ariſtoteles & Laertius, tamen Phavorinus ad Parmenidem refert Zenonis Magiſtrum. Ego cum legerim apud Plutarchum in libro paollo ante memorato aliquid prorſus ſimile de teſtudine & Adraſti equo, tamquam veteri proverbio tritum, miror, quomodo

Achil-

Achilles ejus locum occupaverit. Quod ſi *Achilles* ipſe antiquior eſt, non ſane intelligo, cur formula iſta tantopere vulgata in aliam migrant. Urut eſt, Plutarchus iſtiuſmodi argumentum explicatione carere judicat, nique apud illos, qui ſpatium in partes infinitas dividuum faciunt.

Nunc quæret a nobis fortaſſe aliquis, num Zeno ex animo ita ſentiret, non eſſe in natura motum. Ego de re hac ne dubitari quidem poſſe exiſtimo, quam antiquitas omnis teſtata eſt: niſi forte mirum videtur, ſenſiſſe Zenonem, quod tam multi ſenſere ſapientiæ fama celebratiſſimi. Sed qui de Zenone dubitant, de omnibus dubitant, non intelligentes, qui hoc in hominem cadere poſſit, ut ſibi perſuadeat nihil moveri. Verum ſi ſemel ſtatuerimus, vix ulla in re ſenſibus noſtris fidendum eſſe; multaque videri, quæ non ſunt; mitiores in Zenonem etimus. Si quis in hoc Gymnaſio ante ſæculum XVII. pronnnciaſſet, corporibus non inhærere colorem, ſed lucem incidentem in eorum extremitates vario modo contextas reſilire in oculos noſtros, eumque ſenſum in mente excitare, qui color vocatur, ad medicos amandatus fuiſſet: hodie nihil ſcire cenſetur, qui aliter docet. Cum hæc agitari cœpta ſunt, eodem modo accipiebatur, qui diceret, corporibus non ineſſe colores, atque hodie qui dicit, ea non moveri. Ergo (ſi licet Zenonis cauſſam ad tempus ſuſcipere) ut videntur colores eſſe, ubi non ſnot, ita motus eſſe

videtur, ubi non eſt. Neque enim difficile fuit præpotenti illi mortalium conditori, nos in puncto quodam conſtituere, atque ita afficere, ac ſi in magna quadam extenſione eſſemus, & illa omnia ageremus, quæ agere nobis videmur. Nonne qui dormiunt, & qui mente laborant, quamvis lectulo affixi minime moveantur, tamen ſe totos agitari putant, ire, redire, ludere, convivari, rem publicam privatamque adminiſtrare, illis omnibus concitati perturbationibus, quæ veras actiones conſequuntur? Quod ſi hæc in vita tam ſæpe accidunt, cur ſimile aliquid tota vita accidere non poteſt? Scilicet primum illud appellare ludibrium ſolemus, quia cum aliquando ceſſet, aliter cogitandi locum relinquit; hoc qualecumque ſit, quia tamen diuturnius eſt, ita accipimus, ut apparet. Quamdiu nos rerum ſpecie duci patiemur? Quamdiu ſenſum, qui quotidie nos decipit, temere ſequemur; rationem veritatis ducem ac magiſtram, per quam unam homines ſumus, deſeremus? At enim nimis mira ſunt hæc, nihil moveri, nihil gigni, nihil mutari; excedunt hominis captum; non modo ſenſum omnem & naturam perſuadant, ſed Deum ipſum deceptorem faciunt. Quid ita? Vidi ego hominem cetera ſanum, qui ſe mihi granum eſſe diceret, vixque domo exiret, veritus ne a pullis comederetur. Audivi a viris graviſſimis, fuiſſe alium non procul ab hac urbe, qui ſe rapam eſſe affirmaret, dieſque ac noctes in hortis degeret.

ret. Quid ſi tota civitas, quid ſi regio univerſa, quid ſi omne genus hominum hoc morbo corriperetur? An non inſani nomen ferret, ſi quis unus exiſteret, qui hominem noſtra hac uſitata forma deſcriberet, atque ita reliquis repræſentare conaretur? Niſi forte dubitamus, quod in paucis Deus facit, quin poſſit in omnibus facere. Quam vereor, ne, quod ſcribit Tertullianus in Apolog. c. 6. *humano arbitrio divinitas penſitetur*; tantumque illi concedamus, quantum nobis videtur; quamvis quotidiana experientia fateri cogamur, judicia noſtra, ſi intra rerum ſpeciem contineantur, infinitis erroribus contaminari! Sit igitur Zenoni venia, qui in tantis ſenſuum fallaciis cum quieſcere non poſſet, rationem conſuluit, eamque ſequi maluit.

Vulgo creditur, id unum illi fuiſſe propoſitum, ut excluſa diviſione in partes infinitas, extenſa omnia minimis quibuſdam diviſionis expertibus componeret. Hinc Zenonis puncta undique reſonant, & ſcholaſtica ingenia maxime exercent. Nondum tamen inventus eſt, qui ullo antiquitatis monumento puncta hæc a Zenone manaſſe, teſtatum fecerit. Nec fortaſſe invenietur. Si quidem *Achilles* ejus tam pugnat cum individuis, quam cum dividuis, ut eſt a nobis demonſtratum. Præterquamquod tantum abeſt, ut Zeno partes in natura admitteret, ſive dividuas, ſive individuas, ut primum quidem omnia unum eſſe ſtatuerit, ſecutus Parmenidem magiſtrum

ſtrum ſuum ; deinde vero illud ipſum unum de loco dejecerit. Hinc Seneca ſcribit epiſt. 88. *Parmenidi nihil eſſe certum præter unum, Zenoni ne unum quidem*. Sed fortaſſe ſupervacuum eſt quærere, quid ſenſerit homo ἀμφοτερόγλωσσος, ideſt *bilinguis*, ut dictus eſt a Timone Phliaſio. Ejus inventum eſt Dialectica illa, quæ nihil certum decretumque habet, ſed ad tempus & hominum gratiam diſputat. Quam multos ſectatores habuerit, neminem veſtrum ignorare arbitror: ut vel ex hoc ipſo nihil contemnere debeamus, quod ab eo profectum ſit. Si quis ejus inſtitutum non probat, me quoque ſubſcriptorem habebit. Quamvis tantum virum non ejicere ex ſchola velim, ſed unguentis delibutum, & floribus ornatum dimittere, quemadmodum Plato ex ſua civitate Homerum dimiſit.

Plutarch. in Pericle.

DE

DE IGNAVA RATIONE

Acroaſis V.

HABITA

MENSE NOVEMBRI

MDCCXXVIII.

INexplicabilium doctrinam ut plene cumulateque abſolvam, ſophiſmatis genus longe graviſſimum in medium affero, quod ne illi quidem contemnere audeant, qui artem diſputandi omnem contemnunt, & tamquam illiberalis ingenii conatum ad otia ſcholaſticorum amandant. Hæc eſt *Ignava ratio*; turpe nomen inde nacta, quia ſi tale quippiam admittatur, quale admitti per hanc argumentationem Dialectici volunt, omnis e vita tollitur actio. Ac *Soritem* quidem, & *Pſeudomenon* cum explicaremus, videbamur Logicis noſtris gratificari: *Achillem* cum dedimus, aliquam a Phyſicis, niſi fallor, gratiam inivimus: nunc autem id tentamus, quod ſi bene cedat, omne genus hominum devincire beneficio debeat, nobiſque ac litterulis noſtris conciliare. Vertitur enim cardine hoc tota ratio fati, libertatis, neceſſitatis: quæ

nom-

nomina non modo Philoſophicas & Theologicas ſcholas exercent, ſed ingeniis omnibus, quæ de ſe ſuiſque actionibus aliquando cogitent, plurimum negotii exhibent. Neque vero quippiam in tanta difficultate rerum audemus polliceri: quod videamus, & Græcos & Latinos Dialecticos, & veteres & juniores, in re hac dicendo & ſcribendo diligentiſſime verſatos, nihil umquam attuliſſe, quod omnibus probaretur. Qui ſupra ceteros ingenio valuerunt, Cicero, & D. Auguſtinus, alter in libro *de Fato*, alter in 5. *de Civitate Dei*, eo uſque pervenerunt, quo pervenire mortalis contemplando poteſt; nobiſque verba quædam ſuppeditarunt pro negotii ratione ſatis idonea, quibus Sophiſtas refellamus, & veritatis lucem ex alto ſulgentem excipiamus. Ego me, his ducibus ſine controverſia peritiſſimis, in viam dabo; & ut ſpero, exitum aliquem reperiam. Quoquo autem evaſura res ſit, tantum illi operæ ſtudiique impendam, quantum opus eſſe exiſtimabo volenti hujus diei expectationem ſuſtinere, ceteriſque ineuntis anni diſputationibus omen præbere.

Ignava ratio, Græce ἀργὸς λόγος, ad Stoicos referri ſolet, fati patronos & aſſertores, quod ea maxime fatalis neceſſitas roboretur. Per hanc homines ignavi & inertes fiunt, quod ita ferme diſputent, ut ſcribit Cicero de Fato cap. 12. *Si fatum tibi eſt, ex hoc morbo convaleſcere, ſive medicum adhibueris, ſive non, convaleſces: item ſi fatum*

fatum tibi eſt , ex hoc morbo non convaleſcere , ſive medicum adhibueris , ſive non , non convaleſces : at alterutrum fatum eſt : medicum ergo adhibere nihil attinet. Alii aliter efferunt : ſi fieri non poteſt , quin ex hoc morbo convaleſcas ; ſi verum eſt , te ex hoc morbo evaſurum ; ſi in divinis decretis eſt , ut ex hoc morbo evadas ; ſi Deus prænoſcit , te ex hoc morbo non eſſe moriturum ; & aliis præterea modis , ex quibus ipſi quoque iſtius quæſtionis tituli variati ſunt , *de Fato , de Poſſibilibus , de Libero arbitrio , de Providentia , de Divinis decretis , de Futuris contingentibus , de Phyſica prædeterminatione.* Diſputatione hac nulla eſt magis antiqua , nulla magis communis ac diffuſa , nulla acrioribus animis agitata ; quæ non modo ſcholas , ſed gentes humanas diviſit ; moreſque earum ita variavit , ut Turcæ fato addicti ne in ſumma quidem ſuorum peſtilentia ſibi caveant ; nos , qui liberas cauſſas admittimus , vel leviſſimam teterrimæ luis ſuſpicionem timidi paventeſque refugiamus . Quia porro nulli magis naturalibus cauſſis humanum arbitrium obſtrinxerunt , quam Stoici , hinc noſtrorum Dialecticorum vulgus , Criticæ eruditionis incurioſum , *Ignavam rationem* ab illis inventam exiſtimat . Id quam longe abſit a vero , vel ex eo apparet , quod Zeno Stoicorum auctor & parens , ut refert Laertius lib. 7. in ejus Vita , ducentas minas cuidam Dialectico dedit , a quo ſeptem *Metentis* ſpecies didicerat : qui quidem interrogandi modus ab *Ignava ratione*

tione vel parum admodum, vel nihil differt. Quomodo autem *Metens*, quem Græci λόγον θερίζοντα vocant, extrueretur, quidve efficeret, docet Ammonius ad librum Ariſtotelis περὶ ἑρμηνείας ſect. 2. cap. 10. *Si meſſurus es, non fortaſſe metes, fortaſſe non metes, ſed metes omnino; contra ſi non es meſſurus, omnino non metes: alterutrum enim neceſſario futurum eſt*. Ex quo colligebant, nihil umquam laborandum eſſe de meſſibus, quarum eſſent fata ab ipſo naturæ exordio immutabilia.

Eodem ſpectaſſe creditur *Dominans ratio*, λόγος κυριεύων; quod ego non diſſimulavi, cum de Pſeudomeno agerem: quamvis eo loco maluerim plana quadam via incedere, & iſtiuſmodi interrogationum ſpinas, inextricabili artificio contextas declinare. Scribit enim Arrianus de Sermonibus Epitecti lib. 2. cap. 19. *Dominantem rationem* habere locum in controverſia περὶ δυνατῶν, & in tribus verti pronunciatis: *Omne præteritum ex ipſa neceſſitate rei verum eſſe; ei quod fieri nequeat, id quod fieri poteſt, non eſſe conſequens; non poſſe id fieri, quod neque verum ſit, neque verum futurum ſit*. Ex quibus Dialectico more connexis demum concluditur, rerum naturam neceſſariis legibus teneri, ex omni æternitate conſtitutis; fatumque unum in Deos homineſque dominari. Hoc quale ſit, mox apparebit; undecumque exierit, & quocumque vocetur nomine, ſive *Metens*, ſive *Dominans*, ſive *Ignava ratio*.

Ejus vis latiſſime patet; & ſiquidem to-

ta

ta explicari deberet, omnis eſſet de fato doctrina in hunc locum producenda. Tenebimus nos, quantum fieri poterit, finibus noſtris. Interrogationis hujus duplex fundamentum eſt; alterum idem prorſus ac Dialecticæ totius, *Omne pronunciatum eſſe verum, aut falſum*; alterum idem ac totius Phyſicæ, *Nullum eſſe motum ſine cauſſa*. Ita autem ſe habent, ut ſibi invicem reſpondeant, & alterum in alterum incurrat. Nam quod cauſſam habet, per quam fiat, ſive ſit, ſive futurum ſit, verum eſt; quod cauſſa caret, eſt falſum. Qui per hæc diſputabant, illud quoque adjicere ſolebant, non magis commutari ex veris in falſa poſſe, quæ futura ſunt, quam ea, quæ facta ſunt; id unum eſſe diſcrimen, quod in præteritis apparet immutabilitas, in futuris nondum apparet. Cur enim dicimus, vera eſſe præterita? Quia ſcilicet ſuperiori tempore vera fuerunt inſtantia. Vera igitur futura dicenda ſunt, quia inſtantia conſequenti tempore vera erunt. Et quemadmodum fieri nulla virtute poteſt neque hominum, neque Deorum, ut præterita vera non ſint, ita neque ut futura. Tota rei hujus difficultas in cognoſcenda cauſſarum vi & efficientia poſita eſt: quod ut recte fiat, veteres Dialectici in duas veluti claſſes tribuendi ſunt. Alii enim, quorum princeps Diodorus, ob id maxime futura vera eſſe contendebant, quod a cauſſis penderent antecedentibus, connexis, & neceſſariis: alii, quorum dux Chryſippus, idcirco affirmabant

bant vera eſſe futura, quia enunciatio ipſa de futuris vera eſſet. Utrique fatum admittebant, & cauſſas prægreſſas, quibus omnia fierent: ſed Diodorei omnes cauſſas volebant eſſe neceſſarias; & quidquid fieri poteſt, aliquando eſſe futurum; & quidquid futurum eſt, neceſſario fore: Chryſippei ajebant, præter cauſſas neceſſarias eſſe liberas quaſdam, ancipites, ac voluntarias; multaque fieri poſſe, quæ numquam fiant; quæque futura ſint, non omnia fore neceſſario. Ubi videtis, verum Diodori eſſe verum, quia oportet eſſe; verum Chryſippi eſſe verum, quia eſt. Nos ſimul & Diodorum Chryſippo adjutore refellemus; & Chryſippi ipſius cauſſam, quam neque Stoicis ſuis, neque aliis Sectis probare potuit, defendemus. Id autem cum præſtiterimus, omnes *Ignavæ rationis* nodi, niſi prorſus inexplicabiles ſunt, ipſi per ſe divulſi atque evoluti dilabentur.

Diodorus igitur exiſtimat, omnia fato fieri; fatum autem eſſe conjunctionem quamdam primæ cauſſæ cum ſecundis, ex qua conjunctione ſequatur immutabilis neceſſitas, cur ea, quæ præterierunt, facta ſint; ea quæ inſtant, fiant; & ea, quæ conſequentur, futura ſint. Itaque hanc rerum univerſitatem ſive ex ſua, ſive ex veterum Phyſicorum opinione unam facit Diodorus, cujus partes ſint inter ſe ita arctis vinculis colligatæ, ut nihil quicquam fiat, quin ſit alicui rei conjunctum tamquam cauſſæ; & ipſum viciſſim alterius,

quod

quod ſequatur, cauſſa ſit. Nulla ſunt apud illum eventa non neceſſaria; nulla eſt cogitationum libertas: ſed aſſenſus omnis cauſſam habet ortam ex cauſſis aliis infinito quodam ordine procedentibus; ſive ſit viſum externum, ſive internum, ſive aliud quippiam in tanta complexione rerum nobis ignotum. Ex quo fieri cenſet, ut alibi aliter, alia alio tempore velimus pro varietate cauſſarum aliter atque aliter impellentium: quæ cauſſæ ita nos urgent, ſibique obnoxios habent, ut nec alio tempore aut loco eſſe poſſimus, quam quo ſumus; nec aliter velle atque volumus; nec aliter agere atque agimus. Deum quoque ipſum fato ſubjicit, hoc eſt omnibus loci, temporis, & motus affectionibus illigat; ratus, ſupremam illam poteſtatem nihil eſſe aliud, quam communem quamdam rationem variis nominibus expreſſam pro diverſitate rerum, quibus ineſt, & quarum natura utitur ad mundi adminiſtrationem. Uno verbo, fatum definit, quo modo Seneca lib. 2. nat. quæſt. c. 36. *Neceſſitatem rerum omnium actionumque, quam nulla vis rumpat*. Nihil poterat excogitarl potentius ad omnem religionem & Moralem Philoſophiam penitus exrirpandam. Quid enim eſt, aut cur Deos veneremur, ſi fato adacti proſpera & adverſa diſtribuunt; aut cur bona & honeſta anxii faciamus, ſi hoc non eſt in nobis, ſed in natura, & cauſſarum connexione poſitum? Miror equidem, genus hoc doctrinæ non uni aut alteri ho-

F mini

mini diſſoluto ac perdito, ſed Philoſophicis familiis, atque inter has Stoicis ipſis probari potuiſſe, qui Deorum cultum in primis laudabant, & abſolutam quamdam virtutis atque honeſtatis ſpeciem præſeferebant.

Quamquam in iſtiuſmodi hæreſi non fuere Stoici omnes. Nam Chryſippus ejus ſectæ princeps, ut paullo ante dixi, vim fati moderari conatus eſt; & ob eam cauſſam arbiter honorarius a Cicerone nuncupatur inter ſuos, & Epicureos. Eius hæc erat fati definitio, quam refert Gellius l. 6. c. 2. *Fatum eſt ſempiterna quædam & indeclinabilis ſeries rerum, & catena volvens ſemet ipſa, & implicans per æternos conſequentiæ ordines, ex quibus apta connexaque eſt.* Admittebat igitur ipſe quoque cauſſarum ſeriem velut catenam quamdam, cujus tamen anuli non eſſent æqualis virtutis ac firmitatis. Alias enim cauſſas ajebat eſſe natura ſua neceſſarias, quarum eventus certo quodam modo ſe haberent, nec aliter ſe habere poſſent; ut cum interjectu terræ Luna obſcuratur; alias ancipites ac liberas vocabat, quæ quamvis cum agerent, una dumtaxat ratione agerent, aliter tamen agere poſſent; ut cum ego ſtans diſputo, qui tamen poteram ſedens diſputare. Priores illi, qui cauſſas omnes unius generis eſſe volunt, ajunt voluntatem quoque certis firmiſque legibus parere; atque ita parere, ut neque viſa præcurrant, quin fiat aſſenſio; neque fiat aſſenſio, quin viſa præcurrant.

rant.

rant. Chryſippus concedit quidem, viſa omnia, unde incipit aſſenſio, cauſſas dici poſſe, ſed externas dumtaxat atque excitantes, quæ internæ ipſius facultati ac libertati nullam vim afferant. Explicare conatur ſimilitudine quadam a cylindro & turbine petita. Neuter enim movetur, niſi ſit, qui extrinſecus pulſando excitet: at id cum accidit, ſuapte vi & natura circumagitur. Ut igitur qui cylindrum aut turbinem pulſat, tribuit ei volvendi principium, quod eſt externum; volubilitatem autem, quæ utrique interna eſt, minime tribuit: ita viſum imprimens in animo ſui ſpeciem, principium quoddam motionis edit ad aſſentiendum, aſſenſio tamen ipſa in nobis eſt, & libera voluntate fit. Neque enim cauſſæ omnes antecedentes, quæ rem quoquo modo impellunt, ſtatim etiam cogunt; ſed illæ ſolummodo, quæ plenæ ac perfectæ cauſſæ ſunt; quibuſque poſitis, quod fit, non poteſt non fieri. Mens hominis objecto viſo non trahitur, ut bruta ſolent; ſed conſultat, quærit, expendit, deliberat; in quo uno maxime ejus excellentia poſita eſt: interdum vincit, interdum vincitur: modo materiæ pondere preſſa cedit; modo ſe ſuis viribus tollit: eſt cum aliorum opinionibus jactata ſe rapi ſinit; eſt etiam cum omnes ſuorum conſiliorum rationes ex ſe una pendentes habet. Hinc ratio omnis virtutis ac vitii, laudationis & vituperationis, præmii ac ſupplicii. Pugnam hanc ſæpe deſcribunt Poetæ, nobiſque ejus imaginem ob oculos

ponunt ; tametſi fere genus hoc ad fatum inclinat , unde plenior & uberior carminis ſeges exiſtere ſolet. Sit vobis inſtar omnium Medeæ fluctuatio apud Ovidium lib. 7. Metamorph. v. 9.

Concipit interea validos Æetias ignes :
Et luctata diu , poſtquam ratione furorem
Vincere non poterat ; fruſtra , Medea , repugnas ;
Neſcio quis Deus obſtat , ait : mirumque , niſi hoc eſt ,
Aut aliquid certe ſimile huic , quod amare vocatur .
Nam cur juſſa patris nimium mihi dura videntur ?
Sunt quoque dura nimis . Cur quem modo denique vidi ,
Ne pereat , timeo ? Quæ tanti cauſſa timoris ?
Excute Virgineo conceptas pectore flammas ,
Si potes , infelix . Si poſſem , ſanior eſſem :
Sed trahit invitam nova vis ; aliudque cupido ,
Mens aliud ſuadet : Video meliora proboque ,
Deteriora ſequor .

Attamen vicit demum animi vis ; ſeque in libertatem vindicavit .

Dixit , & ante oculos rectum pietaſque pudorque
Conſtiterant ; & victa dabat jam terga Cupido .

Quamquam poſtea viſo Jaſone , rurſus incen-

cenſa eſt; & maluit, quod prius damnaverat.

Qui hujuſmodi aſſenſiones neceſſitate fieri putant, quærunt & a Chryſippo, & a nobis, quomodo voluntas talibus viſis commota, adhuc ſui juris ſit, libereque aſſentiatur. Scilicet quia voluntas eſt, cujus natura noo patitur, ut extrinſecus cogatur. *Ad animorum motus voluntarios* (inquit Cicero de Fato c. 11.) *non eſt requirenda externa cauſſa: motus enim voluntarius eam naturam in ſe ipſo continet, ut ſit in noſtra poteſtate, nobiſque pareat; nec id ſine cauſſa, ejus enim rei cauſſa ipſa naturæ eſt.* Ita ajebat Democritus, non aliam eſſe cauſſam, cur atomus deorſum feratur, quam ipſam atomi naturam, quæ ita eſt comparata, ut inſito ſibi pondere & gravitate ad lineam deſcedat. Libertas hæc voluntatis cognita & explorata nobis eſt, quia illam vivido ſenſu conſtantique percipimus; quo ſane judicio nullum poteſt eſſe gravius. Siquis enim a me petat, oum ſim, num vivam, num ſentiam; idque ſibi probari velit; quid eſt, quod reſpondeam, niſi rem ita eſſe, quia ita plane percipio? Igitur cum ſentio, me libere velle ac oolle, ſtare ac ſedere, tacere ac loqui, revera ita eſt, ſicuti ſentio. Facultates reliquæ extra nos ſunt, aſſenſio una eſt in oobis: unde illud veteris Comici monitum, *ſi non potes, ut vis, fac velis, ut potes*. Aliis rebus & vis, & alienum imperium, & fatum, ſi ita loqui placet, adhiberi poteſt; huic uoi non poteſt.

 Ita-

Iraque Plaucius Lateranus ad necem raptus, quod adverſus Neronem conjuraſſet; juſſuſque ſub ipſam pœnam, non ſine vitæ ſpe, rem toram aperire, plenus conſtantis ſilentii jugulum Carnifici obtulit: cumque urgeretur ab Epaphrodito Neronis liberto, denique reſpondit, ut eſt apud Arrianum de Serm. Epitecti lib. 1. c. 1. *Siquid dicere vellem, dicerem domino tuo*. O liberam vocem, & libero homine dignam! Poterat Romanus Imperator urbes condere & exſcindere; poterat Reges dare & auferre; poterat orbem terrarum bello concurere & pace componere: unius hominis voluntati vim afferre non poterat. Dicerem, inquit Lateranus, ſi vellem; nec alii dicerem, niſi cui vellem.

Verum non concedunt Diodorei, viſa illa, quæ voluntatem impellunt, qualiſcumque ſit impulſus, non eſſe neceſſaria, ſi fato fiunt, & in illa indeclinabili Chryſippi ſerie continentur: ac proinde ne illud quidem dant, voluntatem libere moveri, quæ ita ab Auctore naturæ condita eſt, ut viſo moveatur; quemadmodum neque cylindri, neque turbinis motus liber dici debet, ſed partim ab eo pendens, cujus impulſu editur, partim ab eo, qui utrumque volubilem fecit. Itaque ajunt, Dialecticum nimis acutum contraria conciliare voluiſſe; ſed per multas orationis contortiones eo demum eſſe delapſum, ut verbo a Stoicis ſuis differat, reipſa in eamdem incidat fatorum neceſſitatem. Nolo hominem deſerere;

ſere; qui fortaſſe fati nomen adhibuit, ubi minime opus erat, ſed tamen non peperit ea monſtra, ut mihi quidem videtur, quæ ipſi aſſignntur. Primum enim fati neceſſitatem ponit in rebus illis, quæ ſemper uno modo fiunt; in quo a nemine reprehenditur: deinde illa quoque in fatorum ſerie collocat, quæ fieri ac non fieri poſſunt; non quod hæc ipſa per ſe ancipitis naturæ non ſint, ſed quia non fieri neceſſe eſt, cum non fiunt; fieri, cum fiunt. Præſto ſit Chryſippo Ariſtoteles noſter, qui in libro περὶ ἑρμηνείας c. 9. n. 12. *Quod eſt*, inquit, *oportet eſſe, quando eſt; & quod non eſt, oportet non eſſe, quando non eſt. Veruntamen nec quidquid eſt, neceſſe eſt eſſe; nec quidquid non eſt, neceſſe eſt non eſſe.* εἶναι τὸ ὂν, ὅταν ᾖ, καὶ τὸ μὴ ὂν μὴ εἶναι, ὅταν μὴ ᾖ, ἀνάγκη. οὐ μὴν οὔτε τὸ ὂν ἅπαν ἀνάγκη εἶναι, οὔτε τὸ μὴ ὂν ἀνάγκη μὴ εἶναι. Qui aurum alienum videt, non poteſt ejus ſpeciem oculis oblatam repellere: ecce vobis prima fati ratio. At poteſt ea ſpecie duci ac non duci; hoc eſt appetere & non appetere, afferre manum & abſtinere: ecce vobis fati ratio altera; quia alterutrum procul dubio faciet. Erat in fato & natura Socratis, ut jugula concava non haberet; ex quo conjicere ſe poſſe putabat Zopyrus Phyſiognomon, eum & bardum & mulieroſum eſſe: fuit tamen in Socrate ipſo, iſtiuſmodi vitia, ad quæ naturalibus cauſſis ferebatur, ſtudio ac diſciplina corrigere. At cum correxit, hoc ipſum fati rationem induit, quia non potuit, non

Cicer. de Fato c. 5.

 eſſe.

eſſe. Videtis quam facile ſanari Chryſippi doctrina poſſit, ſeu potius Chryſippi ſermo.

In eo quoque accuſatur a Cicerone, quod conatus ſit, humani arbitrii libertatem cum Deorum ſcientia, & rerum futurarum ſignificatione componere. Præpoſuit enim Chryſippus naturæ & fatorum ordini mentem divinam, quæ mundum providentia administraret, rebuſque humanis conſuleret, ſignificando etiam interdum & præmonendo, quæ cuique nocitura, aut profutura eſſent. Ita autem Tullius diſputat (ut quod eſt validiſſimum ex eo loco ſumamus, ſecuti D. Auguſtinum) ita, inquam, diſputat adverſus illum. Si Deus prænoſcit futura, & hominibus etiam aliquando ſignificat, hoc ordine evenient, quo ipſe eventura eſſe prænoſcit; ſi hoc ordine evenient, certus eſt rerum ordo prænoſcenti Deo; ſi certus eſt ordo rerum, certus eſt ordo cauſſarum, quibus res efficiuntur; ſi certus eſt ordo cauſſarum, omnia quæ fiunt, fato fiunt; & quod conſequitur, nihil eſt in noſtra poteſtate. Id viſum eſt ita firmum Ciceroni, ut non exiſtimarit, voluntatis libertatem ſtare poſſe, niſi ſublata divinatione, & ademta Diis ſuis cognitione futurorum. Nam ſi eſt, inquit, libera voluntas, non omnia fato fiunt; ſi non omnia fato fiunt, non eſt cauſſarum omnium certus ordo; ſi certus cauſſarum ordo non eſt, nec rerum certus eſt ordo prænoſcenti Deo; ſi rerum ordo prænoſcenti Deo certus non eſt, non omnia ſic eveniunt,

niuot, ut eventura ipſe prænoſcit; ſi non omnia ſic eveniunt, non eſt in Deo cognitio futurorum. Nos hic quoque ſtamus a Chryſippo. Neque enim, ſi Deo certus eſt ordo rerum & cauſſarum, illud efficitur, ut nihil ſit in noſtræ voluntatis arbitrio: Et ipſæ quippe noſtræ voluntates in hoc cauſſarum ordine ſuot; quandoquidem ipſæ quoque agunt: atque ita qui omnes rerum cauſſas cognoſcit, profecto humanas voluntates ignorare non poteſt, quas noſtrorum operum cauſſas eſſe cognoſcit. *Nos igitur* (inquit Auguſtinus lib. 5. de Civitate Dei c. 9.) *non timemus, ne ideo voluntate non faciamus, quod voluntate facimus, quia id nos facturos ille præſcivit, cujus præſcientia falli non poteſt*. Aliter ſi eſſet, ne verba quidem invenirentur ad id explicandum. Quomodo enim vellemus, quod nollemus; aut quomodo nollemus, quod vellemus? Hinc apparet, quam frigida ſit, atque adeo impia illorum excuſatio, qui in divina rerum cognitione aſylum quærentes, ſcelera ſua fatis imputant. *Non ideo peccat homo*, (inquit Auguſtinus ibidem cap. 10.) *quia Deus illum peccaturum præſcivit: imo ideo non dubitatur ipſum peccare, cum peccat, quia ille, cujus præſcientia falli non poteſt, peccaturum eſſe præſcivit; qui ſi nolit omnino non peccare, non peccat; ſed ſi peccare noluerit, etiam hoc ille præſcivit*. Urget Carneades conjunctis cum Cicerone viribus, Deum præſcire non poſſe, niſi ſint cauſſæ rerum, quæ præſciantur, certæ ac neceſſariæ, ex quibus tamquam

ſignis,

ſignis, quod nondum eſt, intelligatur. Videte, quos errores menti objiciat vox adhibita loco non ſuo. Tollite præſciendi verbum, in plano res eſt. Cum enim Deus non intelligat per temporum diſcrimina, ſed uno intuitu complectatur ſpatia omnia, præteritum, inſtans, & futurum, non præſcire, ſed ſcite dicendus eſt. Itaque non indiget ſignis: ſed ſicuti nos, quia videmus ea quæ fiunt, ex hoc ipſo quod fiunt, eſſe cognoſcimus; ita Deus, qui omnia ſibi præſentia videt, ex hoc ipſo, quod ita videt, perfectiſſime tenet. Inepti ſumus, ſi temporis notiones & vocabula ad æternitatis rationem traducimus; & ex anguſtiis mentis noſtræ de divinæ intelligentiæ virtute immenſa atque infinita judicamus.

Quæ cum ita ſe habeant, ſi cauſſam illam primam rerum omnium effectricem reputamus, omnia quæ fiunt, fato fiunt: quia nihil illi non præſens ac manifeſtum, nihil non certum ac firmum eſt. Hac ratione fatale tibi eſt ex hoc morbo convaleſcere; fatale mihi eſt ex hoc loco dicere: ſed ſi tu medicum adhibeas, ſed niſi ego me domi teneam; quæ ipſa quoque in illa ſuprema mente jam ſunt, & confatalia dicuntur a Chryſippo. Et ut ad ipſum hujus diſputationis caput redeamus, tempus & operam perdunt, qui nos per *Ignavam rationem* interrogant. Si enim res fatalis eſt, modus ejus eſt confatalis: ac proinde alterutrum, quod rogatur, procul dubio fiet, illudque ipſum divinæ menti notiſſimum ac cer-

certiſſimum eſt ; quamvis neutrum ex ipſa rei natura, & pro modo cognoſcendi noſtro ſit neceſſarium.

Illud quoque poſtremo loco adjiciendum cenſeo, fati nomen ſacris Scriptoribus duriuſculum videri, quod vulgo ad quamdam cæleſtium corporum efficientiam referatur, quæ nulla poſſit aut virtute corrigi, aut voluntate declinari. Quapropter licet in divinis decretis tota fati vis revera ſit, attamen quoties de iis loquimur, non fati, ſed providentiæ vocabulo uti debemus, ut docet D. Thomas in quæſtione ſextadecima Partis primæ, præeunte D. Auguſtino, cujus hæc ſunt verba in lib. 5. de Civit. c. 1. *Divina providentia regna conſtituuntur humana: quæ ſi propterea quiſquam fato tribuit, quia ipſam Dei voluntatem, vel poteſtatem fati nomine appellat, ſententiam teneat, linguam corrigat. Cur enim non hoc primum dicit, quod poſtea dicturus eſt, cum ab illo quiſquam quæſierit, quid dixerit fatum?* Quod ſiquis vocem hanc cauſſis minoribus tribuere velit, faciet auctore Boethio libro de Conſol. 4. proſ. 6. *Fatum*, inquit, *eſt inhærens rebus mobilibus diſpoſitio, per quam providentia ſuis quæque nectit ordinibus*. Res igitur ipſæ, licet natura ſua mobiles, attamen fatum capiunt, quatenus ordine continentur. *Ita* (inquit Boethius ibid.) *res optime geruntur, ſi manens in divina mente ſimplicitas, indeclinabilem cauſſarum ordinem promat; hic vero ordo res mutabiles, & alioqui temere fluituras propria incommutabilitate coerceat.*

Sed

Sed noſtrum non eſt conſtituere, quæ quibus voces adhibendæ ſint, præſertim cum videamus, Poetas & Oratores nullis terminis coerceri poſſe, quin fato mutabilia & immutabilia tribuant; modo Jovi par ſaciant, modo majus, modo minus; nunc totum naturæ legibus adſtringant, nunc ſupra naturam tollant; interdum adamantinum appellent; interdum vetulæ carmine variari dicant: quæ quidem ita omnibus ſunt communia, ut non deceat in tam vulgari eruditionis genere afferendis teſtimoniis immorari. Hinc abunde habent navi & ignavi, quod ſibi ſumant. Qui ſapit, agit, quod agit; & reputat illud ipſum in fatis eſſe. Moriendum illi ſtatim eſt? Moritur tamquam abiturus in regionem aliam. Moriendum paullo tardius? Interim valetudinem curat, tamquam manſurus ubi eſt. De futuris ſiquando cogitat, talia fore ſibi perſuadet, qualia agendo faciet, ut ſint. Thebanis pugnam inituris cum oracula duo, quæ contraria viderentur, edita eſſent, Epaminondas eorum dux fauſta in parte dextra poſuit, adverſa in ſiniſtra: tum vero, hæc inquit vobis, commilitones, oracula erunt, ſi ſtrenue pugnabitis, illa, ſi ignaviter. Quid opus eſt pluribus? Nemo ſane ex veteribus illis valentiſſimis Dialecticis, qui per *Ignavam rationem* diſputarunt, fuit ignavus. Ne nos quidem, ubi quid urget, *Ignava ratione* utimur, aut fatum appellamus. Tunc eo deſcendi ſoler, cum vehementi aliqua perturbatione occupati, ve-

ter-

ternum excutere nolumus. Per omne laborum & curarum genus vitia ſectamur, virtutem ſuadenti inertes & ignavi fatum opponimus. Nolim, quempiam iſtiuſmodi fallaciis ad vitam inſtituendam uti. Cicero cum eas tantopere expendiſſet, ad jocos familiares traduxit. Ita enim Varronem invitat lib. 9. epiſt. 4. περὶ δυνατῶν *me ſcito* κατὰ Διόδωρον κρίνειν. *Quapropter ſi venturus es, ſcito neceſſe eſſe te venire. Sin autem non es,* τῶν ἀδυνάτων *eſt te venire*. Finem faciamus. Proxima ſchola conſectaria quædam *Ignavæ rationis* perſequemur; & ſiquidem in ſatis erit, ut rem tantam verbis tam paucis expediamus, procul dubio expediemus.

F I N I S.

EPI-

583852

Digitized by Google